Ազգ
Azg armenian daily
2 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2000 ՇԱԲԱԹ 218 (2186)

Պուտինն ու Ալիեւը անդրադարձել են Լեռնային Ղարաբաղի հիմնախնդրին

ԵՐԵՎԱՆ, 30 ՆՈՅԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Այլ հարցերի թվում նաեւ Լեռնային Ղարաբաղի հիմնահարցի կարգավորման խնդրին են անդրադարձել ՌԴ նախագահ Վ. Պուտինը եւ Ադրբեջանի նախագահ Հ. Ալիեւը նոյեմբերի 30-ին Մինսկում ԱՊՀ անդամ երկրների գագաթաժողովի շրջանակներում ունեցած հանդիպման ժամանակ:

Առանձնազրույցի գլխավոր թեման են եղել Վ. Պուտինի 2001 թ. հունվարի 9-10-ը Բաքու կատարելիք այցի մանրամասները: Քննարկվել են երկու երկրների տնտեսական համագործակցության հեռանկարները, մասնավորապես էներգետիկ ոլորտում: Խոսվել է Կասպից ծովի ավազանի հիմնախնդրի, ինչպես նաեւ ռուս-ադրբեջանական քաղաքական հետագա երկխոսության հարցերի շուրջ:

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ

ՄԻՆՍԿ

Վրաստանի նախագահն իր երախտագիտությունը հայտնեց Հայաստանին

ԱՐԱ ԹԱԴԵՎՈՍՅԱՆ
«Մեդիամաքս» գործակալություն
հատուկ «Ազգի» համար, Մինսկ

Դեկտեմբերի 1-ի առավոտյան Մինսկում հանդիպեցին Հայաստանի եւ Վրաստանի նախագահները: Ինչպես «առանձնազրույցի ավարտից հետո նշեց Ռ. Քոչարյանը, այս հանդիպումները վաղուց արդեն ավանդական են դարձել: ՀՀ նախագահը տեղեկացրեց, որ որոշում է կայացվել հանձնարարել Հայաստանի եւ Վրաստանի կառավարությունների ղեկավարներին հանդիպել մոտ ապագայում եւ քննարկել «որոշ կուտակված տեխնիկական խնդիրները»:

Վրաց լրագրողներին չափազանց շատ էր հետաքրքրում ՀՀ նախագահի վերաբերմունքը Ռուսաստանի եւ Վրաստանի միջեւ այցագրային կանոնակարգ մտցնելուն: «Վրաստանի ղեկավարությունը պետք է քննարկի այս հարցը ՌԴ իշխանությունների հետ, քանի որ վերաբերում է իրենց երկկողմ հարաբերություններին: Մենք այս խնդիրը կանոնակարգել ենք ՌԴ-ի հետ ոչ այցագրային կանոնակարգի մասին երկկողմ պայմանագիր կնքելով», ասաց Ռ. Քոչարյանը:

Վրաստանի նախագահը տեղեկացրեց, որ Ռ. Քոչարյանի հետ քննարկել են տարածաշրջանային հակամարտությունների կարգավորման խնդիրները: «Ես ուզում եմ շնորհակալություն հայտնել Ռ. Քոչարյանին այն աջակցության համար, որ ցուցաբերեց Հայաստանը, երբ մենք հայտնվեցինք էներգետիկ ճգնաժամի պայմաններում: Եթե այսօր Թբիլիսին փոքր-ինչ կանոնավոր էներգամատակարարում ունի, ապա դա Հայաստանի շնորհիվ է», ասաց Վրաստանի նախագահը: «Հարեւանները միշտ պետք է օգնեն միմյանց», արձագանքեց Ռ. Քոչարյանը:

Տես ► էջ 2

ՏԱՐԱԾԱՇՐՋԱՆ

Ֆինանսական ճգնաժամ Թուրքիայում

ԱՆԿԱՐԱ, 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ-ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ: Թուրքիան միջազգային արժույթային հիմնադրամին է դիմել 6 մլրդ դոլարի չափով օգնություն ցույց տալու խնդրանքով: Արժութային ներարկումների շնորհիվ նա մտադիր է կարգավորել այն սուր ճգնաժամը, որը վերջին երկու շաբաթում ցնցում է նրա ֆինանսական շուկան: Ֆինանսական ճգնաժամը Թուրքիայում բռնկվեց խուճապը բորսաներում, այդ թվում Ստամբուլի ֆոնդային բորսայում, շարունակվում է: Միայն անցած օրը Կենտրոնական բանկը վաճառել է 800 մլն դոլար:

Թուրքիայի կառավարությունը հինգշաբթի օրը կայացած արտահերթ նիստում ընդունել է բարդ տնտեսական վիճակը շտկելու արտակարգ միջոցների փաթեթ: Դրանց թվում են «Թելեկոմ» խոշոր պետական ընկերության սեփականաշնորհումը, նոր հարկային օրենսգրքի ընդունումը, էլեկտրաէներգիայի օգտագործման սակագների բարձրացումը, մի շարք պետական բանկերի սեփականաշնորհումը:

մասնավորապես այն պատճառով, որ օտարերկրյա շատ ներդրողներ նոյեմբերի 17-ից սկսեցին շուտափույթ այնտեղից հեռանալ: Ստեղծված արժութային ճեղքվածքը փակելու համար երկրի Կենտրոնական բանկը հարկադրված էր վաճառել 6,2 մլրդ դոլար, սակայն

ՄԱՀ-ը խստացնում է պայմանները

ՆՅՈՒ ՅՈՐՔ, 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Միջազգային հիմնադրամը հայտարարել է, որ ուժի մեջ են մտնում վարկերի տրամադրման նոր, ավելի խիստ պայմաններ, որպեսզի բարձրացվի երկարաժամկետ փոխառությունների արժեքը եւ նպաստի պարտքերի վաղաժամկետ մարմանը: Սկզբնապես, վարկերի տրամադրման պայմանների խստացման ծրագրերը քննարկվում էին դեռեւս այս տարվա սեպտեմբերին, սակայն նոր կանոններն ուժի մեջ կմտնեն դեկտեմբերին:

Շեւարդնաձե. «Այցագրային պայմանակարգը ժամանակավոր երեւույթ է»

ՄԻՆՍԿ, 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Նախօրեին Վրաստանի նախագահ Էդուարդ Շեւարդնաձեի եւ ՌԴ նախագահ Վլադիմիր Պուտինի հանդիպման ընթացքում քննարկվել է երկու պետությունների միջեւ այցագրային պայմանակարգ մտցնելու հարցը: «Մենք պայմանավորվեցինք, որ այցագրային պայմանակարգի վերաբերյալ միակողմանի ընդունված որոշման մեջ չպետք է լինեն խտրականության տարրեր», հանդիպումից հետո լրագրողներին հայտնել է Վրաստանի նախագահը: Ինչպես հաղորդում է «Կավկազպրես» գործակալությունը, Շեւարդնաձեն ընդգծել է, որ դեկտեմբերի 5-ից այցագրային պայմանակարգ մտցնելը ժամանակավոր երեւույթ է երկու երկրների հարաբերություններում: Ըստ նրա, մոտ ժամանակներս կպատրաստվի նոր, համապարփակ պայմանագիր Վրաստանի եւ Ռուսաստանի բարեկամության եւ համագործակցության մասին: «Այդ պայմանագիրը կկարգավորի երկու պետությունների փոխհարաբերությունները», նշել է նախագահը: Երկու երկրների նախագահները որոշել են ապագա համաձայնագրի մշակումը հանձնարարել ԱԳՆ-ներին եւ պայմանավորվել իրենց հանդիպման մասին:

Գազայի օդանավակայանը աշխատում է

ԹԵԼ ԱՎԻՎ, 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Դեկտեմբերի 1-ին իսրայելական իշխանությունները որոշում են ընդունել վերականգնել միջազգային օդանավակայանի աշխատանքը պաղեստինյան Գազա քաղաքում: Արաբաիսրայելական բախումների ալիքի հետ կապված վերջին ամսվա ընթացքում օդանավակայանը շրջափակվել էր իսրայելական բանակի կողմից, իսկ բոլոր չվերթները չեղյալ հայտարարվել: Իսրայելյան իշխանությունների այս որոշումը թույլ կտա Գազայի օդանավակայանին աշխատել 8-16 ժամ: Օդանավակայանի բացումը պաղեստինցիները դիմավորել են մեծ ոգեւորությամբ, քանի որ արաբներն այն ընկալում են որպես անկախության յուրատեսակ խորհրդանշան:

Ռուսաստանը Բելառուսին վարկեր կտրամադրի

ՄԻՆՍԿ, 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Նոյեմբերի 30-ի երեկոյան՝ մեկնաբանելով Մինսկում կայացած Ռուսաստանի եւ Բելոռուսիայի միության Պետական բարձրագույն խորհրդի նիստի արդյունքները, ՌԴ վարչապետ Մ. Կասյանովը հայտնել է, որ Բելառուսի վճարային հաշվեկշռի հավասարակշռման համար Ռուսաստանը Մինսկին 2000 թվականի դեկտեմբերին կտրամադրի 30 մլն դոլար: Բացի այդ, փուլ առ փուլ միասնական արժույթի անցնելու շրջանակում Ռուսաստանը Բելոռուսին կտրամադրի վարկեր 100 մլն դոլարի եւ 4,5 մլրդ ռուբլու չափով:

Պուտին-Լուկաշենկո հանդիպում Մինսկում

13 ԱՄԻՍ ԱՆՑ

Հոկտեմբերի 27-ի գործը հանձնվեց Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ համայնքի առաջին ատյանի դատարան

ԵՐԵՎԱՆ, 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Անցյալ տարի հոկտեմբերի 27-ին ԱԺ նիստերի դահլիճում զինված հարձակում գործած Նաիրի եւ Կարեն Հունանյանների, Վռամ Գալստյանի, Էդվարդ Գրիգորյանի, Դերենիկ Բեջանյանի եւ մյուս յոթ մեղադրյալների՝ Աշոտ Կնյազյանի, Սարգիս Եթիմյանի, Սաշիկ Ղլեչյանի, Ավետիք Մինասյանի, Արմեն Գասպարյանի, Արմեն Հարությունյանի եւ Միսակ Մկրտչյանի նկատմամբ հարուցված քրեական գործը (43 հատոր) այսօր ուղարկվել է մայրաքաղաքի Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ համայնքների առաջին ատյանի դատարան: Այս մասին ասաց զինդատախազության քննչական բաժնի պետ Արտակ Հարությունյանը:

Հիշեցնենք, որ ոճրագործության զոհ դարձան վարչապետ Վազգեն Սարգսյանը, ԱԺ նախագահ Կարեն Դեմիրճյանը, փոխխոսնակներ Յուրի Բախշյանը եւ Ռուբեն Միրոյանը, կառավարության անդամ Լեոնարդ Պետրոսյանը, ԱԺ պատգամավորներ Միքայել Քոթանյանը, Հենրիկ Աբրահամյանը, Արմենակ Արմենակյանը: Քրեական գործով կան 8 տուժողի իրավահաջորդ եւ 91 տուժող: Հասցված նյութական վնասը կազմել է 9 մլն 789.565 դրամ:

Մեղադրյալներ Ս. Մկրտչյանին եւ Ս. Ղլեչյանին մեղադրանք է առաջադրվել ապօրինի զենք պահելու, կրելու համար, նախատեսում է ազատազրկում մինչեւ հինգ տարի ժամանակով: Գործով հաստատվել է, որ Ս. Ղլեչյանը «ՏՏ» տեսակի զենք էր տվել Դ. Բեջանյանին: Ա. Հարությունյանը մեղադրվում է պետական հանցագործությունների մասին իմանալ-չհայտնելու մեջ, որը նախատեսում է ազատազրկում մեկից երեք տարի ժամանակով կամ ուղղիչ աշխատանքներով՝ վեց ամսից երկու տարի ժամանակով:

Մյուսները մեղադրվում են տեռորիստական ակտ կատարելու, հայրենիքի դավաճանության, ծանրացուցիչ հանգամանքներում դիտավորյալ սպանության եւ այլ հոդվածներով: Զինված խմբի չորս անդամներ մեղադրվում են նաեւ առանձնապես վտանգավոր պետական հանցագործությունների կատարմանն ուղղված կազմակերպական գործունեության մեջ: Վերոնշյալ հանցագործությունների համար նախատեսվում է ազատազրկում 10-15 տարի ժամանակով կամ մահապատիժ:

Մեղադրյալներից Ն. եւ Կ. Հունանյանները, Ս. Ղլեչյանը եւ Վ. Գալստյանը հրաժարվել են պաշտպան ունենալուց, մյուսներն ունեն փաստաբաններ:

Ալեքսան Հարությունյանի, Հարություն Հարությունյանի, Մուշեղ Մովսիսյանի, Նաիրի Բադալյանի եւ Արմեն Հակոբյանի նկատմամբ հարուցված քրեական գործի վարույթները նախաքննության ընթացքում կարճվել են: Իսկ ապօրինի զենք պահելու եւ զինված խմբին վաճառելու մեջ մեղադրվող Նորայր Եղիազարյանն այս տարվա օգոստոսի 29-ին մահացել է թիվ 1 քննչական մեկուսարանում:

ԱԶԳ **ընթացիկ**

Տեղական արտադրողները չանտեսվեցին

Պղնձի եւ մոլիբդենի խտանյութի մրցութային վաճառքի ընթացքում

Հոկտեմբերի վերջին առաջին անգամ Հայաստանի լեռնամետալուրգիական երկու խոշոր ձեռնարկությունները (Զանգեզուրի եւ Ագարակի պղնձամոլիբդենային կոմբինատները) իրենց արտադրանքի վաճառքի մրցույթ հայտարարեցին: Սա նշանակում է, որ այս ձեռնարկությունները արդեն հասանելի են միջազգային շուկայում եւ նրանց արտադրանքի լրացուցիչ պահանջարկ է առաջացել: Համենայն դեպս, այդ մասին է վկայում նաեւ այն փաստը, որ մրցույթին մասնակցելու հայտ ներկայացրած բոլոր ընկերությունների պահանջները հնարավոր եղավ միայն մասամբ բավարարել:

Երեկ, մրցույթի մանրամասներին անդրադառնալով, ՀՀ արդյունաբերության եւ առեւտրի փոխնախարար Աշոտ Շահնազարյանն ընդգծեց, որ արդյունքների ամփոփման ժամանակ լրացուցիչ բանակցությունների խնդիր է առաջացել: Նախապես մրցութային հանձնաժողովի որոշմամբ հայտարարված լոտային վաճառքի սկզբունքը նույն հանձնաժողովը որոշել է չեղյալ համարել: Դրա պատճառները հետեւյալն էին: Կոմբինատների ռիսկայնության նվազեցման նպատակով որոշվել է նրանցից յուրաքանչյուրի արտադրանքը վաճառել նվազագույնը 3 ընկերությունների: Հաջորդը տեղական արտադրողի շահերի պաշտպանության անհրաժեշտությունն էր: Հանքանյութի վերամշակմամբ զբաղվող հայկական 2 ձեռնարկությունները՝ «Մանես եւ Վալեքսը» եւ մաքուր երկաթի գործարանը, ներկայացրել էին ոչ լավագույն առաջարկները եւ նրանց մրցակցությունից դուրս մղվելու վտանգ էր առաջացել: Փոխնախարարը դա բացատրեց պետության կողմից ավելացված արժեքի հարկի գերավճարների վերադարձման որոշմամբ: Այսինքն՝ զգալի միջոցներ (մաքուր երկաթի գործարանի համար՝ 670 հազար, «Մանես եւ Վալեքսի» համար մոտ 800 հազար դոլար) «քնած կապիտալ» են այդ ձեռնարկությունների համար: Ելնելով այս գործոններից, մրցութային հանձնաժողովը որոշել է յուրաքանչյուր դիմողի տրամադրել հնարավորինս լավ պայմաններով եւ անհրաժեշտ քանակով խտանյութ, ինչի շուրջ պայմանավորվածությունները ձեռք են բերվել բանակցությունների արդյունքում:

Պղնձի խտանյութ՝ 28 տոկոս պղնձի պարունակությամբ վաճառվել է հայտ ներկայացրած բոլոր 3 ընկերություններին որոշ սահմանափակումներով. «Մանես եւ Վալեքսին» 5 հազար տոննա (խտանյութի ընդհանուր քաշը 21 հազար տոննա), օֆշորային գոտում գրանցված «Գլինկոր» ընկերությանը 4 հազար տոննա, պարսկական «Արմենկոնցենտրատին» 4 հազար տոննա:

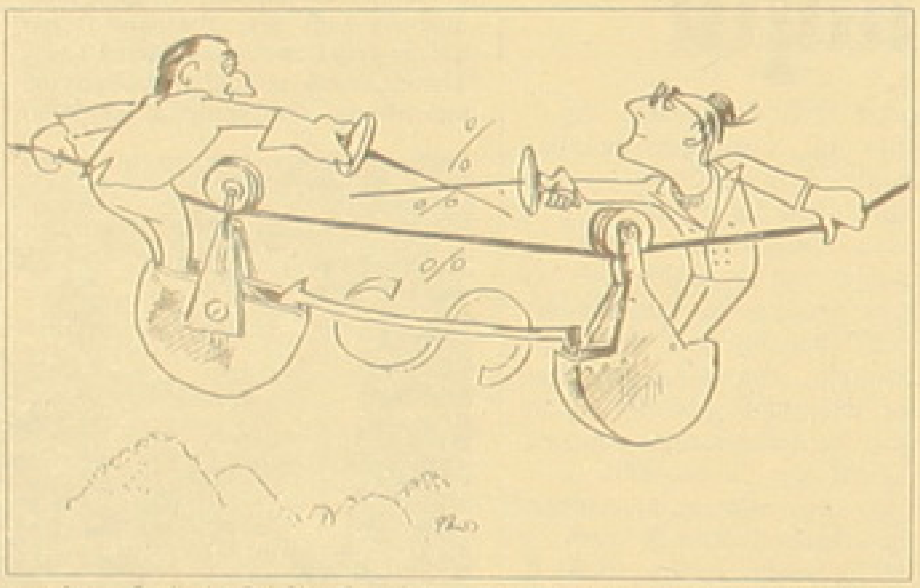

Մաքուր երկաթի գործարանին տրվել է 2800 տոննա մոլիբդենի խտանյութ (2500 տոննա Զանգեզուրի, 300 տոննա՝ Ագարակի կոմբինատներից): Ինչպես այս, այնպես էլ «Մանես եւ Վալեքսի» դեպքում ապահովվել են այնպիսի քանակներ, որոնք նրանց հնարավորություն են տվել առանց աշխատատեղ կրճատելու շահութաբեր գործունեություն ծավալել: Հաջորդ մասնակիցը «Միկա լիմիտեդն» էր, որն առաջին անգամ էր այս ոլորտում գործարք կնքում: Նրա պահանջարկը 2000 տոննա էր, տրվել է 900 տոննա: Կիպրական «Գրենսանդ թրեյդինգին» նմանապես տրվեց 900 տոննա, չնայած այս ընկերությունն առաջարկել էր լավագույն գները: 1000 տոննա մոլիբդենի խտանյութ վաճառվեց ամերիկյան «Կոմսաս կոմիտե» ընկերությանը, որը նաեւ մոլիբդենի եռօքսիդի գնման պահանջ էր դրել:

Մրցույթի ընթացքում հավելյալ հաջող գործարք է կնքվել «Գլինկոր» ընկերության հետ, որը համաձայնել է պղնձի եւ մոլիբդենի խտանյութ արտադրող Սյունիքի կոմբինատներին 3,5 մլն դոլար անտոկոս փոխառություն տրամադրել, որը պետք է մարվի հաջորդ տարվա վերջին թողարկված արտադրանքով (խտանյութով): Աշոտ Շահնազարյանը հաղորդեց եւս մեկ կարեւոր տվյալ: Հաջորդ, 2001 թ. վաճառվելիք այս խտանյութերը շուրջ 10 տոկոս գնային աճ են արձանագրելու այս տարվա ընթացքում վաճառվածի համեմատ: Հիշեցնենք, որ Հայաստանում արտադրվող պղնձի եւ մոլիբդենի խտանյութերի վաճառքի գներն այս տարի եւս աճ էին արձանագրել շուրջ 25 տոկոսով: Մրցույթի թերեւս ամենակարեւոր ձեռքբերումը պետք է համարել պետության կողմից տեղական արտադրողին սատարելու փաստը: Դա, բացի նրանից, որ ապահովում է հարյուրավոր աշխատատեղերի գոյությունը, անմիջական ազդեցություն է թողնում ինչպես ճյուղի, այնպես էլ երկրի ընդհանուր տնտեսական ցուցանիշների վրա: Այսպես, եթե մոլիբդենի խտանյութը մենք վաճառում ենք 1 տոննան շուրջ 2100 դոլարով, մոլիբդենի եռօքսիդը 2800 դոլարով, ապա ֆեռոմոլիբդենը, որը ստացվում է մաքուր երկաթի գործարանում, 6000-6700 դոլարով: Շահավետ արդյունքն առավել քան ակնհայտ է:

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

ԱԶԱՏԱՄԱՐՏ

Լեոնիդ Ազգալդյանի հիշատակին

ԵՐԵՎԱՆ, 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: 2000 թ. «Ոգեղեն ուժ» սոցիալական կենտրոնում նշվեց Արցախյան հերոսամարտի նշանավոր հրամանատարներից մեկի՝ ազատամարտիկ, «Մարտական խաչ» առաջին աստիճանի շքանշանի ասպետ Լեոնիդ Ազգալդյանի (1942-1992 թ.թ.) ծննդյան տարեդարձը:

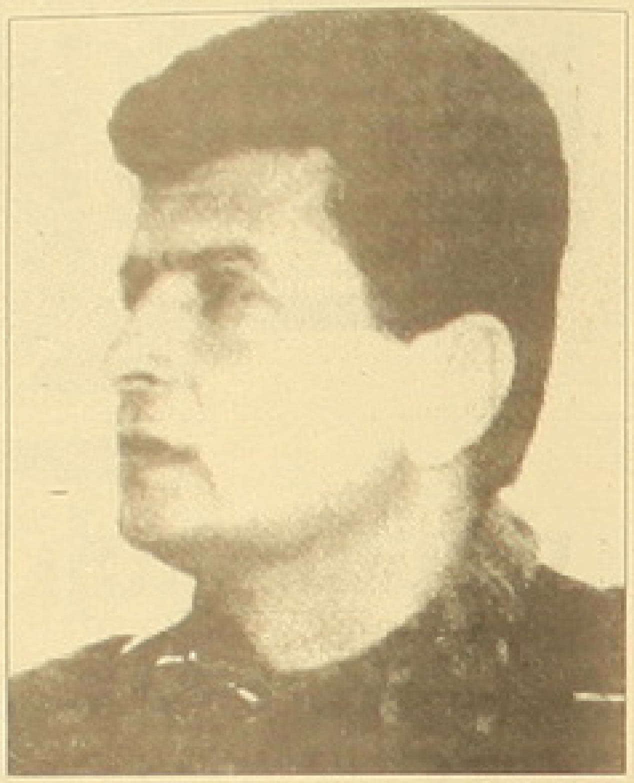

Հուշ-երեկոյի մասնակիցները՝ ֆիզիկոս-հրամանատարի գիտական եւ զինակից ընկերները, պաշտպանության նախարարության բարձրաստիճան սպաներ, մտավորականներ, ուսանողներ, իրենց ելույթներում նշեցին Լեոնիդի խոր հայրենասիրությունը, մարդկային վեհ հատկանիշները, անսահման քաջությունը: Նա հարյուրավորների էր քաջություն ներշնչում եւ իր հետեւից տանում մարտի: Անդառնալի է նրա կորուստը ոչ միայն իր բազում զինակիցների, այլեւ մեր նորաստեղծ բանակի եւ վերածնվող պետականության համար:

Բոլորի կարծիքով, եթե Հայաստանում գեթ մեկն արժանացել է հերոսի կոչման, ուրեմն Լեոնիդն էլ արժանի է այդ կոչմանը: Ինչպես նշել է մեկ այլ ազատամարտիկ, «Հերոսի կոչման որոշումը բոլոր ժամանակներում ժողովուրդն է կայացնում, իսկ կնիքը որոշման տակ դնում է ժամանակը»:

Իսկ ժողովուրդը վաղուց է Լեոնիդին հերոս կոչել:

Նոյեմբերին գրանցվել են 24 նոր ՀԿ-ներ եւ 5 լրատվամիջոցներ

ԵՐԵՎԱՆ, 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Նոյեմբեր ամսվա ընթացքում ՀՀ արդարադատության նախարարությունում գրանցվել են 24 նոր հասարակական կազմակերպություններ եւ 5 լրատվամիջոցներ: Ինչպես հայտնեցին նախարարությունից, նոր գրանցված հասարակական կազմակերպությունների եւ լրատվամիջոցների թվում են «Ավետում» սոցիալ-առողջապահական, «Բժշկա-հոգեբանական վերականգնողական կենտրոն» կազմակերպությունները, «Տուրիզմն այսօր» շաբաթաթերթը, «Գյուղաշխարհ» թերթը:

Դեկտեմբերի 1-ի դրությամբ Հայաստանում կա 2.374 հասարակական կազմակերպություն եւ 1.055 լրատվամիջոց:

ՌԵՊԼԻԿ

Քննադատել, իհարկե, կարելի է, բայց ոչ փողոցային մակարդակով

Երեկ երեք թերթեր՝ «Հայկական ժամանակը», «Առավոտն» ու «Իրավունքը», զարմանալի ակտիվությամբ ու փութաջանորեն անդրադարձել էին ՀՀ նախագահ Ռ. Քոչարյանի մեկօրյա այցին Թուրքմենստան, սակայն այն բնորոշումները, որոնք տրված էին հատկապես հարեւան երկրի ժողովրդին ու նախագահին (դրանք չենք ուզում վերատպել, ուղղակի հարգելով մեր թերթը), ինձ համար, որպես այցը լուսաբանող լրագրողներից մեկի, առնվազն անհասկանալի են: Այսինքն հասկանալի են, եթե նկատի ունենանք, որ վերոհիշյալ թերթերի նպատակն է հերքել, քարդել ու ծաղրի ենթարկել ամեն ինչ, նույնիսկ երկրի պետականությունը, այդ թվում՝ նախագահին: Սակայն հարց է առաջանում՝ ինչո՞ւ պետք է այդ քննադատության հետ մեկտեղ փողոցային մակարդակով ծաղրվեն ու պիտակներ ստանան հյուրընկալ երկրի ժողովուրդն ու նախագահը: Այդքանից հետո միայն կարելի է արձանագրել, որ զանազան ու զարմանազան պիտակավորման հեղինակներն իրենք են առաջին հերթին այդ պիտակներին արժանի: Ի վերջո, քննադատել կարելի է ու պետք է, բայց ոչ փողոցային մակարդակով եւ վիրավորական արտահայտություններով:

Հիշեցնենք միայն, որ ԱՊՀ երկրներից մեկի նախագահի այցից հետո այդ երկրի մի քանի լրատվամիջոցներ Թուրքմենստանի նախագահին, մեղմ ասած, ոչ այնքան հաջող լույսի տակ էին ներկայացրել, որի պատճառով, ինչպես տեղեկացանք հավաստի աղբյուրներից, այդ երկրի հետ հարաբերությունները 180 աստիճանով փոխվել էին: Իհարկե, հաստատապես ո՛չ այդ երկրի օգտին:

Գ. Մ.

Վրաստանի նախագահն իր երախտագիտությունը հայտնեց Հայաստանին

Սկիզբը էջ 1

Դեկտեմբերի 1-ին, օրվա երկրորդ կեսին ՀՀ նախագահը մասնակցեց ԱՊՀ անդամ երկրների ղեկավարների նիստին:

ՀՀ վարչապետ Ա. Մարգարյանը, ամփոփելով նոյեմբերի 30-ին կայացած ԱՊՀ անդամ երկրների կառավարությունների ղեկավարների նիստի արդյունքները, ասաց, որ բոլոր այն սպասելիքները, որոնք ուներ հայկական կողմը, արդարացան: Վարչապետի խոսքերով, Հայաստանի համար առավել հետաքրքրական էին ազատ առեւտրի գոտու վերաբերյալ փաստաթղթի ստորագրումը եւ ԱՊՀ հակաահաբեկչական կենտրոնի ստեղծման հետ կապված հարցերը: Ա. Մարգարյանը ...ց, որ ստորագրված տնտեսական ...թղթերը ստեղծում են որոշա-...աշիվային բազա: «Արդեն ...է, ինչ մենք շեշտը դնում ենք ԱՊՀ շրջանակներում կնքված համաձայնագրերը երկկողմ մակարդակով իրագործելու անհրաժեշտության վրա: Այս կերպ կարելի է հաստատել դրանց իրականացման մեխանիզմները եւ հետո փորձել կիրառել ողջ ԱՊՀ տարածքում: Եվ այս առումով գագաթաժողովում ընդունված որոշումները թույլ կտան ամրացնել դրա համար անհրաժեշտ իրավական հիմքը», ասաց վարչապետը:

Ինչ վերաբերում է ԱՊՀ հակաահաբեկչական կենտրոնի ստեղծմանը, ապա, վարչապետի խոսքերով, քննարկումների սկզբնական շրջանում Հայաստանն ուներ հստակ վերաբերմունք՝ կապված կենտրոնի ֆինանսավորման հետ: Մասնավորապես, Ռուսաստանը առաջարկում էր, որ ԱՊՀ անդամ երկրները պետք է համահավասար ֆինանսավորեն կենտրոնի ստեղծումը, իսկ Հայաստանն առաջարկում էր պահպանել 1994 թ. կնքված համաձայնագիրը, որի համաձայն յուրաքանչյուր երկրի համար սահմանվում էր առանձին ֆինանսավորման մասնաբաժին: Ըստ այդ փաստաթղթի, Ռուսաստանը պետք է հոգար կենտրոնի ստեղծման անհրաժեշտ ծախսերի 50 տոկոսը, իսկ Հայաստանը՝ 3 տոկոսը: «Ի վերջո, մենք պաշտպանեցինք ՌԴ առաջարկը, որի համաձայն այս տարի հակաահաբեկչական կենտրոնը կֆինանսավորվի 1994 թ. համաձայնագրի բանաձեւով, իսկ հաջորդ տարի բանակցությունները կշարունակվեն: Մենք շատ ենք կարեւորում այս կենտրոնի ստեղծումը եւ պատրաստ ենք որոշակի ֆինանսական դժվարություններ կրելու», ասաց Ա. Մարգարյանը:

Դեկտեմբերի 1-ի երեկոյան ՀՀ պատվիրակությունը վերադարձավ Երեւան:

Դադարեցվել է Սեւանա լճից ջրի բացթողումը

ԵՐԵՎԱՆ, 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: ՀՀ կառավարության որոշմամբ, ընթացիկ տարվա ոռոգման նպատակով սահմանված 190 մլն-ի դիմաց Սեւանա լճից բաց է թողնվել 188,85 մլն խմ ջուր, «ԱՐՄԵՆՊՐԵՍԻ» թղթակցին ասաց ՀՀ բնութնախարարության ջրային ռեսուրսների պահպանության վարչության պետ Վլադիմիր Նարիմանյանը, ավելացնելով, որ նոյեմբերի 21-ից ՀՀ կառավարության որոշմամբ դադարեցվել է լճից ջրի բացթողումը:

Նշենք, որ Սեւանա լճի մակարդակը նոյեմբերի 21-ի դրությամբ եղել է 1896,49 մ, որն անցած տարվա նույն օրվա համեմատ ցածր է 7 սմ-ով եւ որը, ըստ վարչության պետի, կլիմայական անբարենպաստ պայմանների եւ երաշտի հետեւանք է:

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐԹ
Հրատարակության ժ տարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ
Երեւան 375010, Հանրապետության 47
ֆաքս 562863, AT&T (3742) 151065,
e-mail: azg2@arminco.com
www.azg.am
Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ / հեռ. 521635
Խմբագիր
ՊԱՐՈՅՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ / հեռ. 529221
Տնօրէն
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ / հեռ. 529353
Համակարգչային ծառայութիւն / հեռ. 562941, 582483
Apple Macintosh համակարգչային սարքաւորումը «Ազգ» թերթի
Յղումը «Ազգին» պարտադիր է
Նիւթերը չեն գրախօսւում ու չեն վերադարձւում
«AZG» DAILY NEWSPAPER
Editor-in-chief
H. AVEDIKIAN / phone: 521635
47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 375010

ԸՆԹԱՑԻԿ

ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹՅՈՒՆ-1700

Համաներման խնդիրը ԱԺ պետաիրավական հանձնաժողովի քննարկման առարկա

ԱԺ պետաիրավական հանձնաժողովը քննության առավ քրիստոնեության պետական կրոն ընդունման 1700-ամյակի եւ նոր հազարամյակ մուտք գործելու կապակցությամբ երկրում համաներում անցկացնելու նպատակով հանրապետության Նախագահին դիմելու հարցը, քանի որ Սահմանադրությամբ նման նախաձեռնության իրավասությամբ օժտված է միայն Նախագահը՝ խորհրդարանի հաստատմամբ:

Նախաձեռնությունը, սակայն, հանձնաժողովի անդամների կողմից միանշանակորեն չընդունվեց: Վիկտոր Դալլաքյանը եւ Արշակ Սադոյանը համարում էին, որ համաներման համար իսկապես հասունացել է պահը եւ մարդասիրական նման մոտեցումը նվեր կարող է լինել մեծ թվով ոչ ծանր հանցանքներով մեղադրված դատապարտյալներին: Կիմ Բալայանը, հակաճառելով գործընկերներին, պնդում էր, որ հանձնաժողովը նման նախաձեռնության իրավունք չունի եւ ստացվում է, թե օրենսդիրն ավելի է տիրապետում օպերատիվ իրավիճակին, քան գործադիր իշխանության համապատասխան մարմինները: Բացի այդ, ըստ ընդդիմախոսի, համաներման պես նուրբ խնդիրը պետք չէր նախօրոք հասարակայնացնել, քանի որ ազատազրկման վայրերում մեծ իրարանցումներ են առաջանալու, «ամնիստիայի տակ ընկնելու» նպատակով սկսվելու է դրամահավաքություն, ընդ որում, դրսից եկող գումարներով: Առաջարկ հնչեց որեւէ փաստաթուղթ Նախագահին չներկայացնել, այլ հանդես գալ խնդրագրով: Եթե Նախագահը ցանկանա, ինքը շահագրգռություն կցուցաբերի հարցին լուծում տալու ուղղությամբ եւ կդիմի համարժեք քայլերի: Պատգամավոր Արթուր Բաղդասարյանը եւս պաշտպանեց այս տեսակետը՝ գտնելով, որ որեւէ տեքստ կազմելու համար անհրաժեշտ են լուրջ վերլուծություններ: Նա ուշադրություն հրավիրեց հանձնաժողովի հեղինակությանը. «Շատ վատ կլինի, եթե հանձնաժողովը դիմի, իսկ Նախագահի կողմից չընդունվի»:

Վիկտոր Դալլաքյանը պնդում էր, որ եթե նույնիսկ հանձնաժողովը Նախագահին դիմելու որոշում չընդունի էլ, ինքը որպես առանձին պատգամավոր եւ քաղաքացի այդ քայլն այնուամենայնիվ կնախաձեռնի, քանի որ ունի նման իրավունք: Ինչպես նա տեղեկացրեց, Նախագահին դիմելու գաղափարը համաձայնեցվել է ինչպես հանձնաժողովի անդամների մեծ մասի, այնպես էլ հանրապետության գլխավոր դատախազության, ԱԺ իրավական ծառայության, ՆԳ քրեական պատիժների իրականացման վարչության հետ:

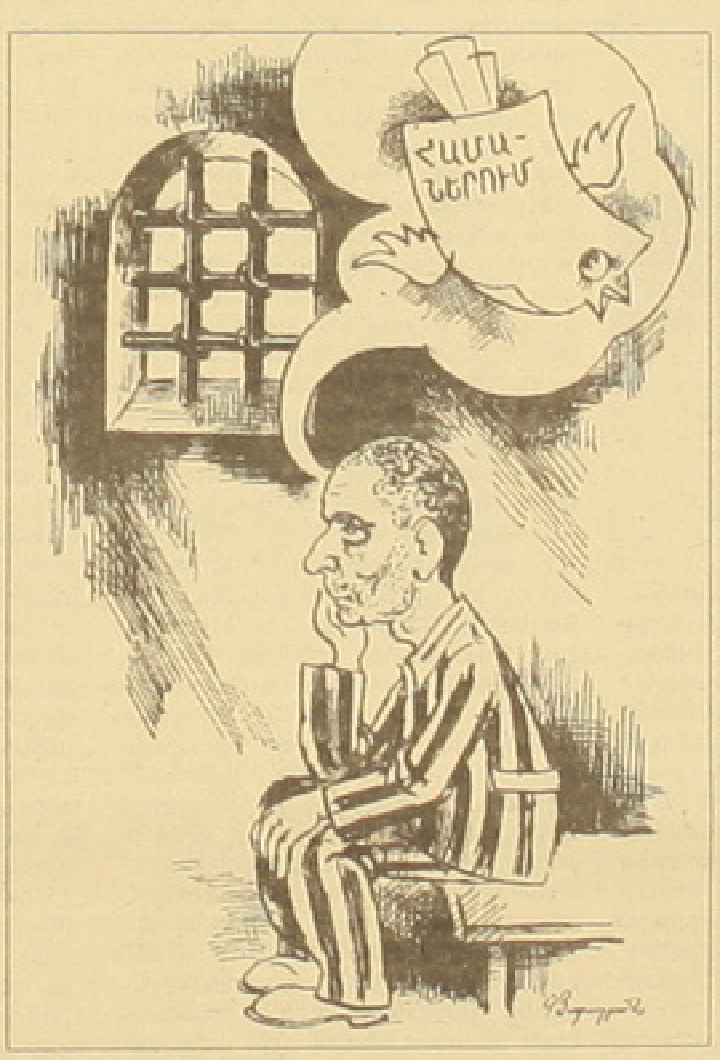

Որեւէ կերպ չքննարկվեցին սակայն ամենագլխավոր հարցերը՝ թե ո՞ր հոդվածների եւ դրանից հետեւող կոնկրետ ի՞նչ թվով բանտարկյալների վրա է տարածվելու համաներումը: Դրա հրապարակումը վաղաժամ եւ վտանգավոր է համարվում: Հանձնաժողովի անդամները համաձայնեցին հաջորդ երկուշաբթի, նախքան ԱԺ հերթական նստաշրջանի մեկնարկը, գումարել նիստ՝ վերոհիշյալ հարցադրումներին առնչվող կոնկրետ որոշում ընդունելու նպատակով:

Որպես հավելում վերջում միայն տեղեկացնենք, որ եթե նախաձեռնությունն իրականություն դառնա, Հայաստանում համաներում իրականացվելու է վեցերորդ անգամ: 1990, 92, 95, 97 եւ 98 թվականներին, բոլորն էլ նախորդ նախագահի նախաձեռնությամբ, կատարվել են այդպիսի միջոցառումներ:

ԳՈՌ ԱԲՐԱՀԱՄՅԱՆ

ԾԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

«Անգլիան իր իսկ պատմությունն է նսեմացնում»

Անգլիական «Ինդիփենդենտ» թերթի Միջին Արեւելքի թղթակից, մեր ընթերցողներին քաջածանոթ լրագրող Ռոբերտ Ֆիսքը նոյեմբերի 23-27-ը երկու հոդված է տպագրել վերոհիշյալ թերթում ընդդեմ Հայկական ցեղասպանությունը մոռացության մատնելու որոշ կառավարական շրջանակների փորձերի: Այսօր կանդրադառնանք դրանցից առաջինին, որի մասին տեղեկացրել էինք մեր նոյեմբերի 25-ի համարում:

Նոյեմբերի 23-ի իր հոդվածում, որը վերնագրված է «Բրիտանիան հայերին դուրս է թողնում հիշատակի օրվա նշումից», Ֆիսքը գրում է, որ հունվարի 27-ին Մեծ Բրիտանիայում առաջին անգամ անցկացվող Հոլոքոստի հիշատակի հանդիսություններում չի նշվելու օսմանյան թուրքերի կողմից մեկուկես միլիոն հայերի զանգվածային կոտորածը, որն աշխարհի առաջին ցեղասպանությունն էր:

«Ամերիկայի հայկական համագումարին ուղղված երկու էջանոց արտասովոր մի նամակում, ընդունելով հանդերձ, որ առաջին աշխարհամարտի օրերին քրիստոնյա փոքրամասնության կոտորածները սահմռկեցուցիչ ողբերգություն էին՝ դատապարտված այդ ժամանակվա բրիտանական կառավարության կողմից, Մեծ Բրիտանիայի ներքին գործերի նախարարության բարձրաստիճան աշխատակից Նիլ Ֆրեյզերը, այնուամենայնիվ, նշում է, որ նախատեսված հիշատակի օրը անդրադառնալու է բացառապես նացիստական Ողջակիզմանն ու դրանից հետո իրագործված վայրագություններին», շարունակում է Ֆիսքը, ավելացնելով, որ նամակում ոչ մի նշում չկա, որ բրիտանական կառավարությունն այդ ժամանակ նույնիսկ պահանջել էր ոճրագործների դատավարությունը եւ անգամ Թուրքիայի ներկա Հանրապետության հիմնադիր Քեմալ Աթաթուրքն էր ընդունել, որ հայերին իրոք հետապնդել են:

Սակայն դիմելով պատմական ուսումնասիրություններին, Ֆիսքը գրում է. «Պատմաբանները գիտակցում եւ ընդունում են Հայկական ցեղասպանության առանցքային դերը Հիտլերի կողմից հետագայում 6 միլիոն հրեաների ջարդի կազմակերպման հարցում: Ուոտիք համալսարանի պատմության մասնագետ Մարկ Լիվինի վերջերս հրատարակված գրքում արեւմտյան արխիվներից եւ վերապրողների վկայություններից քաղված սարսափելի նկարագրություններ կան ընդհանրապես Հայկական ցեղասպանության եւ մասնավորապես երեխաների ողջակիզման դեպքերի վերաբերյալ: Թուրք ոստիկանապետ Ջաֆի Բեյն, օրինակ, Դեր Զորում փայտակույտերի վրա բենզին լցնելով հրկիզել է ձեռքերն ու ոտքերը կապած 2000 երեխաների: Սաքկայում՝ Եփրատի ափին, մինչեւ 60 հազար հայեր են սպանվել մեկ շաբաթվա ընթացքում՝ «նավթի առատ օգտագործման շնորհիվ»: Համեմատելով Հայկական ցեղասպանությունը հրեականի հետ, հեղինակը արյան երկու բաղնիքները նկարագրում է որպես «մահվան աշխարհագրություն, որտեղ սպանելու մարդկային ճարտարամտությունը հովանավորում էր պետությունը»:

Հոդվածի վերջում Ֆիսքը գրում է, որ ամերիկյան Կոնգրեսում հարցի քննարկման տապալումը պատճառաբանվեց «ամերիկացիների կյանքին վտանգի սպառնալիքով» եւ «ազգային անվտանգության մտահոգություններով», մինչդեռ Անգլիան, ինչպես Հայկական համագումարի տնօրեն Ռոս Վարդյանն է ասել «արտասովոր քայլեր անելով իր իսկ պատմությունը նսեմացնում է»:

Եթե հիշատակության ժամանակակից նշումները ոչ թե սահմանումներ տալու, այլ դասեր քաղելու համար պետք է ծառայեն, ինչպես Բրիտանիայի ՆԳ նախարարության նամակն է, ըստ հոդվածագրի, հուշում, ապա հետաքրքիր է իմանալ ի՞նչ դասեր պետք է քաղի մարդկությունը Հայկական ցեղասպանության չընդգրկումից:

«Հոկտեմբերի 27»-ի գործով մեղադրվողների նկատմամբ գործադրված բռնությունները ըստ «Միջազգային ներման»

«Միջազգային ներում» կազմակերպությունը Հայաստանի վերաբերյալ իր վերջին ամփոփ զեկույցով հայտնում է, որ կազմակերպությանը շարունակում է անհանգստացնել Հայաստանի անհետեւողականությունն իր պարտականությունների կատարմանը՝ «Ընդդեմ բռնությունների» կոնվենցիան չկիրարկելը: Տեղեկացնում է, որ մայիս ամսին ՄԱԿ-ի «Ընդդեմ բռնությունների» կոմիտեն Ժնեւում պետք է վերանայեր Հայաստանի երկրորդ ընթացիկ զեկույցը կոնվենցիայի կիրարկման՝ բռնությունների եւ այլ դաժան, անմարդկային, նվաստացնող վերաբերմունքի եւ պատժի ձեւերի վերացման մասին: Սակայն Հայաստանի կոմիտեն հայտնել է, որ չի կարող ներկա գտնվել նիստին: Այնուամենայնիվ, «Միջազգային ներումը» կոմիտեին ներկայացված փաստերը քննարկելուց հետո պատրաստել է Հայաստանում բռնությունների եւ դաժան վերաբերմունքի հարցերի վերաբերյալ այս զեկույցը:

Կազմակերպությունը նշում է, թե շարունակվում են բողոքներ ներկայացնել եւ հայտարարություններ անել, որ իրավապահ մարմինների աշխատակիցները բռնություններ են գործադրում մեղադրանքներ ընդունել տալու, ինչպես նաեւ վախեցնելու եւ շորթելու նպատակով, որոնք որոշ դեպքերում մահվան դուռն են հասցրել ձերբակալվածներին: «Գործնականում, ինչպես տեղեկացնում են, շատ քննիչներ նախաքննության երկար ժամանակահատվածում թույլ չեն տալիս հանդիպումներ հարազատների հետ», ասվում է տեղեկագրում: Իբրեւ օրինակ հիշատակվում է «Հոկտեմբերի 27»-ի գործը, որով կալանավորված 18 անձանցից միայն մեկին է թույլ տրվել հանդիպել հարազատների հետ՝ Վռամ Գալստյանին, եւ միայն նրա համար, որ կինը նյարդային սթրես է ունեցել ամուսնուն ձերբակալելուց հետո:

Տեղեկագրում «Միջազգային ներումը» բավականաչափ մանրամասնորեն է անդրադառնում «Հոկտեմբերի 27»-ի գործով օրինախախտումներին ու բռնություններին: Այսպես, փաստաբան Անժելա Կարապետյանը 2000 թ. փետրվարի 2-ին բողոք է ներկայացրել, որ իրեն 2 անգամ արգելել են հանդիպել իր պաշտպանյալի՝ նախկին լրագրող Նաիրի Բադալյանի հետ: «Նա ասաց, որ իր պաշտպանյալի հետ հանդիպումը դժվարացել է տարբեր պաշտոնատար անձանցից թույլտվություն ստանալու պատճառով, ինչն էլ հանգեցրել է իր պաշտպանյալի հետ հանդիպման հետաձգման կամ ժամկետների կորուստի»: Այդ գործով մեկ այլ մեղադրյալ՝ Հարություն Հարությունյանը պնդում է, որ երբեք թույլ չեն տվել երես առ երես հանդիպելու իր դատապաշտպանի հետ:

Կազմակերպությունը նշում է, որ Հայաստանում ձերբակալվածները իրավունք չունեն բժշկական քննություն անցկացնել իրենց բժիշկների հետ: Ձերբակալվածները եւ նրանց փաստաբանները բժշկական փորձաքննության պահանջ ներկայացնելու իրավունք ունեն, բայց ոչ անցկացնելու, քանի որ այդ թույլտվությունը քննիչն է տալիս: «Հոկտեմբերի 27»-ի գործով ձերբակալվածներից Մուշեղ Մովսիսյանի փաստաբանը հայտնում է, որ հունվար ամսին պաշտպանյալին բժշկական քննության ենթարկելու 2 միջնորդությունները մերժվել են քննիչի կողմից:

Մուշեղ Մովսիսյանը, ինչպես նաեւ Հարություն Հարությունյանը հաստատում են, որ այս տարվա սկզբին որոշ պաշտոնյաներ ջանում էին իրենց թմրադեղեր տալ, որպեսզի ցուցմունքներ կորզեին: Հ. Հարությունյանը պնդել է, որ մարտի 6-ին զինդատախազությունում իրեն սուրճ են տվել, որից հետո ինքը գլխապտույտ ու սրտխառնոց է ունեցել, եւ դրա հետեւանքով տեսողության հետ կապված խնդիրներ են ծագել: Այնուհետեւ տարել են հարցաքննության եւ ստորագրելու են ներկայացրել մեքենագրված տեքստեր, որոնք չի ստորագրել: 3 օր շարունակ տառապել է այդ ախտանիշներից: Պաշտոնատար անձինք ժխտում են, որ նրա հոգեկանի վրա ազդող նյութեր են տվել եւ պնդում են, թե դա հացադուլից հետո սնունդ ընդունելու հետեւանք է եղել:

Փորձելով նրանցից մեղադրյալ Ալեքսան Հարությունյանին եւ Տիգրան Նալբանդյանին մերկացնող ցուցմունքներ կորզել, 4 անգամ առերեսման են տարել Նաիրի Հունանյանի հետ, եւ յուրաքանչյուր առերեսումից հետո նրան ծեծել ու վիրավորել են քննչական խմբի անդամները եւ եւս 9 մարդ, որոնք նրանց հետ կապ չունեին: Դրա հետ կապված, ինչպես նաեւ այն բանի համար, որ նրան թույլ չեն տվել հանդիպել իր փաստաբանին՝ մարտի 8-ին Հ. Հարությունյանը բացարկ է հայտնել քննչական խմբին: Մարտի 15-ին ՀՀ գլխավոր դատախազը մերժել է բացարկը՝ փաստերի բացակայության պատճառով: «Միջազգային ներումը» կասկածով է վերաբերվում դատախազի հայտարարությանը, նշելով՝ «հայտնի չէ, թե ինչպիսի բժշկական փորձաքննություններ են անցկացվել եւ արդյո՞ք կատարվե՞լ են, որը դատախազին հիմք տար նման հայտարարություն անելու»: Միեւնույն ժամանակ, դատախազության ներկայացուցիչը հայտնել է, որ հունվարի 5-ից՝ Հ. Հարությունյանի կալանավորման օրվանից սկսած, բանտային բուժաշխատողների կողմից երբեւէ չի զննվել եւ բժշկական քննության կարիք չի էլ ունեցել: «Չնայած այն բանին, որ, ինչպես իրենք են հայտնում, հացադուլ էր հայտարարել», ընդգծում է կազմակերպությունը:

Գլխավոր դատախազը մերժել է նաեւ Մ. Մովսիսյանի բողոքը, որ նրան նույնպես թմրադեղեր են տվել: Նրա պաշտպանի խոսքերով, Մ. Մովսիսյանին փետրվարի 29-ին մեկուսարանից տարել են զինվորական դատախազություն եւ երբ նա ջուր է խնդրել՝ մեկ բաժակ պեպսի-կոլա են տվել: Խմելուց հետո գլխապտույտ է ունեցել, իսկ հետո կորցրել է գիտակցությունը: Նրան շրջապատել են 8-10 մարդ, որոնք սկսել են հարցեր տալ հոկտեմբերի 27-ից առաջ եւ հետո կատարված իրադարձությունների մասին: Այդ մասին նա հայտնել է ՀՀ Նախագահին առընթեր մարդու իրավունքների հարցերի հանձնաժողովին: Վերջիններս այդ ժամանակ հանդիպել են նաեւ Նաիրի Հունանյանին եւ Ալեքսան Հարությունյանին, որոնք հայտնել են, թե քննիչների կողմից ծեծի, սպառնալիքների եւ հոգեբանական ճնշման են ենթարկվել:

«Միջազգային ներում» կազմակերպությունը նկատել է, որ բռնությունները ազատազրկվածների նկատմամբ տեղի են ունենում ե՛ւ դատավարություններից առաջ, ե՛ւ հետո: «Նախաքննության մեջ գտնվող մարդկանց ողջ հույսն այն է, որ դատարանում ազատորեն կարտահայտեն իրենց բողոքները՝ նախաքննության ժամանակ կիրառված բռնությունների եւ դաժան վերաբերմունքի վերաբերյալ, սակայն դատավորների անցանկալիության պատճառով, ճնշումների միջոցով ցուցմունքներ կորզելու հայտարարություններն անհետեւանք են մնում:

Տեղեկագրում հիշատակվում է նաեւ մի դեպք, երբ զորամասից փախուստի դիմած 20-ամյա զինվորներ Ստեփան Գեւորգյանը եւ Օլեգ Արիչինը Արթիկի ուղղիչ աշխատանքային գաղութ տեղափոխվելուց 2 օր հետո մարմնական ծանր վնասվածքներով տեղափոխվել են հիվանդանոց եւ մահացել: Դատախազությունը հայտնել է, թե փորձաքննությամբ Ս. Գեւորգյանի մարմնական վնասվածքները 12-15 օրվա վաղեմություն են ունեցել: Ոչ պաշտոնական, սակայն հավաստի տեղեկություններով, որը նշում է կազմակերպությունը, Ս. Գեւորգյանը մահացել է դաժան ծեծի հետեւանքով: Գլխավոր դատախազի խոսքերով, Օլեգ Արիչինը թմրանյութի մեծ չափաքանակ ընդունելով ինքնասպան է եղել: Կազմակերպությունը թերահավատությամբ վերաբերվելով այս փաստին, ընդգծում է, որ Օլեգ Արիչինը 99 թ. ապրիլի 16-ին գիտակցության կորստով տեղափոխվել է հիվանդանոց եւ մահացել է ապրիլի 27-ին:

Տեղեկագրում ամփոփված են նաեւ բանակում տեղի ունեցած սպանությունները, որոնք բռնությունների ու անտարբերության հետեւանք են:

Պատրաստեց
Ս. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԸ

Հոգեւոր պետերը՝ ղարաբաղյան հակամարտության կարգավորման մտահոգությամբ

Ղարաբաղյան խնդրի խաղաղ կարգավորման համար հակամարտության 12 տարիների ընթացքում մշտական ջանքեր են գործադրել երկու ժողովուրդների հոգեւոր իշխանությունները: Այդ նպատակին են ուղղված եղել Ս. Էջմիածնի գահակալների եւ Ադրբեջանի հոգեւոր պետերի մի շարք հանդիպումները, որոնք տեղի են ունեցել քրիստոնեական քույր եկեղեցիների կամ միջազգային կրոնական կազմակերպությունների միջնորդությամբ: Երկու ժողովուրդների հոգեւոր իշխանությունների նմանատիպ հանդիպումները երբեւիցե չեն ունեցել քաղաքական ուղղվածություն, սակայն, կրելով դեկլարատիվ բնույթ, չեն կորցրել իրենց կարեւոր նշանակությունը՝ առաջին հերթին դառնալով զգոնության եւ սթափության կոչ հակամարտող կողմերի համար: Նմանատիպ հանդիպում էր նաեւ Նորին Սրբություն Գարեգին Բ Ամենայն հայոց կաթողիկոսի եւ Կովկասի մուսուլմանների հոգեւոր պետ շեյխ ուլ իսլամ Ալլահշյուքյուր Փաշազադեի միջեւ նոյեմբերի 24-ին կայացած մոսկովյան հանդիպումը, որը տեղի ունեցավ Մոսկվայի եւ համայն Ռուսիո պատրիարք Ալեքսի երկրորդի հրավերով եւ միջնորդությամբ:

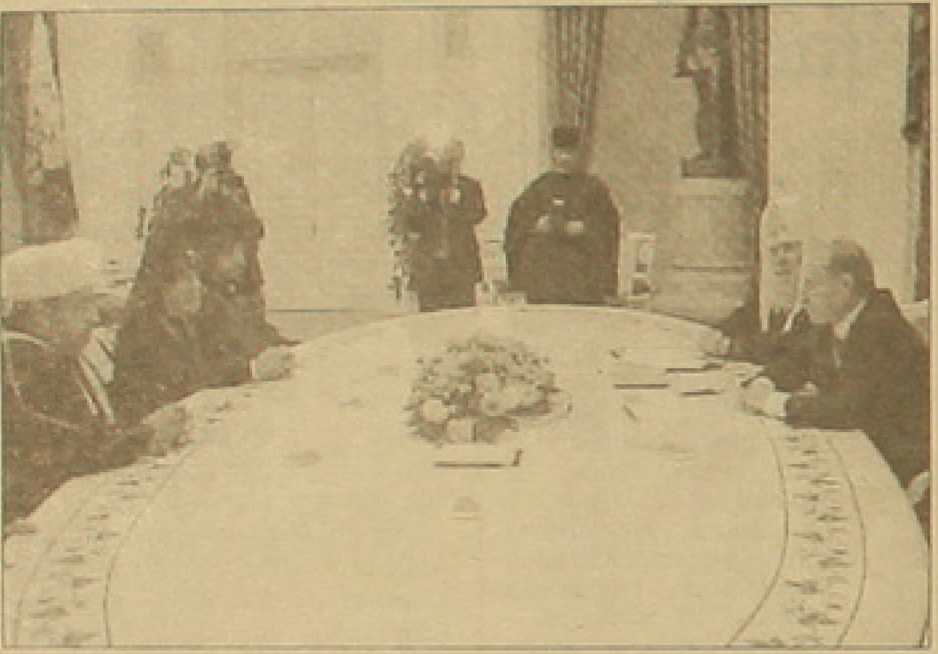

«Նման հանդիպումները կարեւոր են փոխվստահության մթնոլորտի ձեւավորման եւ նաեւ այլ մակարդակներով երկխոսություն սկսելու համար», այսպիսին է Ամենայն հայոց կաթողիկոսի գնահատականն այս հանդիպմանը:

Եվ այդուհանդերձ, ի՞նչ կոնկրետ հաջողություններ են արձանագրվել երկու ժողովուրդների հոգեւոր պետերի մինչ այս կայացած հանդիպումներից:

1988 թ. Մայր աթոռն անմիջապես արձագանքեց ղարաբաղյան շարժմանը: Դա երջանկահիշատակ Վազգեն Վեհափառի կոչն էր սեփական ժողովրդին՝ ուշադիր եւ զգույշ լինելու հորդորով: Դա նաեւ Վեհափառ հայրապետի փետրվարի 25-ի նամակն էր Մ. Գորբաչովին, խնդրանքով, որ «արդարացի լուծում ստանա Հայկական Ղարաբաղի հարցը՝ համաձայն սահմանադրության եւ համաձայն Ղարաբաղի ժողովրդական դեպուտատների սովետի որոշման ու դեմոկրատիայի սկզբունքների»:

Մի քանի օր անց հետեւում է սումգայիթյան եղեռնագործությունը, որը եւ կարծես սկիզբ է դնում երկու ժողովուրդների հոգեւոր պետերի երկխոսությանը: Մարտի 12-ին Մայր աթոռ են այցելում Բաքվի շեյխ ուլ իսլամ Ալլահշյուքյուր Փաշազադեի երկու ներկայացուցիչներ եւ Վեհափառ հայրապետին հանձնում իրենց կրոնապետի ուղերձը, որտեղ ցավ եւ ափսոսանք է հայտնվում կատարված ողբերգության համար: Դրանով իսկ հաստատվում է, որ հակամարտությունը զուրկ է կրոնական հիմքից եւ պատճառները միայն քաղաքական են: Այս պնդումը չափազանց կարեւոր էր հատկապես հակամարտության առաջին մի քանի տարիների ընթացքում, երբ համաշխարհային հանրությունը դեռ ճշտում էր հակամարտության դրդապատճառները:

Շատ շուտով, սումգայիթյան ողբերգությունից հետո ղարաբաղյան հարցը հայտնվում է քրիստոնեական այլ եկեղեցիների, միջազգային քրիստոնեական եւ մահմեդական կրոնական կազմակերպությունների ուշադրության կենտրոնում:

1988 թ. մայիսի 4-ին Դոնի Ռոստովում տեղի է ունենում Հյուսիսային Կովկասի եւ Անդրկովկասի կրոնապետների ժողովը: Այն ավարտվում է Ամենայն հայոց կաթողիկոսի, շեյխ ուլ իսլամի, Վրաց ուղղափառ եկեղեցու պետ Իլիա Բ կաթողիկոս-պատրիարքի, Հյուսիսային Կովկասի մուֆթի Մ. Գեկկիեւի, Ռոստովի եւ Նովոչերկասկի միտրոպոլիտ Վլադիմիրի եւ ԽՍՀՄ համամիութենական ավետարանական քրիստոնյա բապտիստների խորհրդի նախագահ Լոգվինենկոյի համատեղ ուղերձով՝ Անդրկովկասի եւ Հյուսիսային Կովկասի հավատացյալներին: Խորհրդային այդ օրերին քրիստոնյա եւ մահմեդական կրոնապետները սիրո, եղբայրության ու խաղաղության կոչ էին անում իրենց հավատացյալներին՝ մեկ համոզմամբ, որ բոլորի ճանապարհը փոխվստահության եւ եղբայրության պայմաններում սովետական միասնական ընտանիքի մեջ միասնաբար ապրելու ճանապարհին է:

Խորհրդային ժողովուրդներին միասնական ընտանիքում ապրել վիճակված չէր, իսկ Ղարաբաղում շարունակվում էին նորանոր արյունահեղություններ: 1991 թ. Վազգեն Ա կաթողիկոսը կրկին դիմում է Մ. Գորբաչովին՝ այս անգամ իր մտահոգությունն արտահայտելով ընդամենը 2 տարի առաջ վերաբացված Գանձասարի եւ Ամարասի հայկական վանքերը ադրբեջանական իշխանությունների կողմից կրկին փակելու որոշման առնչությամբ: Իր նամակը Վեհափառ հայրապետն ավարտում է խնդրանքով. «Ի սեր Աստծո, առաջքը առեք նոր արյունահեղությունների՝ հոգուտ հայ եւ ադրբեջան ժողովուրդների»: Միաժամանակ Վեհափառ հայրապետն առանձին նամակ է հղում եկեղեցիների համաշխարհային խորհրդի այն ժամանակվա նախագահ Էմիլիո Կաստրոյին, որին հետեւում է այդ օրերին Կանբերրայում ընթացող ԵՀԽ հերթական համաժողովի հայտարարությունը, որ խորհրդային ղեկավարներից պահանջում էր պաշտպանել հայերի կրոնական, մշակութային եւ ազգային շահերը, ինչպես նաեւ հակամարտության տարածքի բոլոր բնակիչների մարդկային իրավունքները:

Այս շրջանում ԽՍՀՄ ղեկավարին են դիմում նաեւ Երուսաղեմի քրիստոնյա եկեղեցիների հոգեւոր պետերը, իսկ Երուսաղեմի հայոց պատրիարք Թորգոմ արք. Մանուկյանը, առաջին անգամ Երուսաղեմի հայոց պատրիարքության պատմության մեջ, դիմում է մամուլին՝ Ադրբեջանում եւ Ղարաբաղում վերսկսված հակահայկական գործողությունների առիթով:

Հաջորդ տարի Լեռնային Ղարաբաղի խնդիրը հատուկ քննության նյութ է դառնում նաեւ Պրահայում գումարված Եվրոպայի եկեղեցիների կոնֆերանսի համաժողովում:

Այնուհետեւ ԵՀԽ-ն եւ ԵԵԿ-ն, որ արդեն մի քանի տարի մտահոգություն էին ցուցաբերում Ղարաբաղյան հարցի եւ տարածաշրջանում պատերազմական գործողությունների բորբոքման առիթով, դառնում են երկու հոգեւոր պետերի երկրորդ հանդիպման միջնորդն ու նախաձեռնողը: Բանակցությունների պատասխանատվությունը ստանձնում են ԵՀԽ նորընտիր քարտուղար Կոնրադ Ռայզերն ու ԵԵԿ ընդհանուր քարտուղար Ժան Ֆիշերը: 1993 թ. փետրվարին Շվեյցարիայի Մոնտրեո քաղաքում կայացած այս հանդիպումն առանձնակի նշանակություն ունեցավ: Երկու կրոնապետները համատեղ հայտարարությամբ ի լուր աշխարհի մեկ անգամ եւս հաստատեցին, որ հակամարտությունը չունի կրոնական շարժառիթ: Սա վերջ դրեց քաղաքական մի շահարկման, որ փորձում էր գործի դնել ադրբեջանական քարոզչությունը՝ իսլամական աշխարհի աջակցությունը ստանալու ակնկալիքով: Այս հանդիպման արդյունքում նախատեսվում էր նաեւ ԵՀԽ-ի եւ Իսլամական համաշխարհային հովանու ներքո հիմնել մարդասիրական ֆոնդ, որն առանց ազգության եւ հավատքի խտրականության օգնություն պետք է ցուցաբերեր ղարաբաղյան հակամարտության բոլոր տուժածներին: Այս նախաձեռնությունն, իհարկե, մնաց անկատար:

Հաջորդ հանդիպումն արդեն հայոց 131-րդ հայրապետ երջանկահիշատակ Գարեգին Ա կաթողիկոսի եւ Ալլահշյուքյուր Փաշազադեի միջեւ էր՝ 1995 թ. ամռանը: Այս հանդիպման նախաձեռնությունը Ռուս ուղղափառ եկեղեցու գահակալինն էր: Ու թեեւ հիշատակվում է նաեւ 1994 թ. փարիզյան հանդիպման մասին, սակայն իրականում տեղի չի ունեցել: Իրականում, 1994 թ. թվականին Վազգեն Ա կաթողիկոսը եւ Ալլահշյուքյուր Փաշազադեն Ալեքսի Բ պատրիարքի առաջարկով դիմել են հակամարտող կողմերին՝ կոչ անելով անհապաղ դադարեցնել արյունահեղությունը: Մասնավորապես, ի պատասխան ռուս պատրիարքի այս առաջարկի, Վազգեն Վեհափառը նամակներ է հղել ՀՀ եւ ԼՂՀ այն ժամանակվա իշխանություններին եւ Ադրբեջանի նախագահ Հեյդար Ալիեւին:

1995 թ. մոսկովյան եռակողմ հանդիպմանը հայ, ռուս եւ ադրբեջանցի կրոնապետները կրկին ստորագրեցին մի հայտարարություն, որը եւս մեկ անգամ հաստատում էր, որ հայ-ադրբեջանական հակամարտությունը զուրկ է կրոնական հիմքից: 1995 թ. հանդիպման ընթացքում երեք կրոնապետները հանդես եկան նաեւ խաղաղարար կոնֆերանս հրավիրելու նախաձեռնությամբ: Այդ շրջանում, երբ արդեն իրադրությունը փոքր-ինչ կայունացել էր, հանդիպման մասնակիցները կարեւորեցին փախստականների, ինչպես նաեւ գերիների ու պատանդների հիմնախնդրի լուծումը՝ իբրեւ խաղաղության հաստատման կարեւոր պայման, եւ կոչ արեցին հակամարտող կողմերին՝ ազատ արձակել մինչեւ վերջին գերյալը:

Այս տարվա նոյեմբերյան հանդիպումը տեղի ունեցավ ղարաբաղյան հակամարտության որակական մի նոր փուլում եւ ողջունում է կողմերի միջեւ սկսված ուղիղ բանակցություններն այն համոզմունքով, որ ի վերջո կգտնվի փոխադարձ ընդունելի հաշտության տարբերակը: Երեք հովվապետները կրկին հավաստեցին բոլոր խաղաղարար ուժերին խոսքով եւ գործով իրենց աջակցությունը ցուցաբերելու մասին: Մոսկովյան այս հանդիպումը բարձր գնահատեց նաեւ ՌԴ նախագահ Վլադիմիր Պուտինը, որի հետ հանդիպում ունեցան հոգեւոր պետերը: ՌԴ նախագահը կարեւորեց հոգեւոր պետերի դերը ձեռք բերված զինադադարի եւ Ղարաբաղի հիմնահարցի խաղաղ կարգավորման գործում՝ վստահությամբ, որ իրենց հեղինակությամբ կկարողանան առաջընթաց ապահովել վերջնական հաշտության ճանապարհին:

Ադրբեջանական քաղաքական շրջանակները մինչ այսօր շարունակում են շահարկել այն պնդումը, թե հոգեւոր պետերի նախորդ հանդիպումներից հետո շեյխ ուլ իսլամի խնդրանքով մի քանի հայ ռազմագերիներ են ազատ արձակվել՝ իսկ հայկական կողմը հանդիպակաց քայլեր չի ձեռնարկել: Ի պատասխան այդ պնդումի, Վեհափառ հայրապետը հավաստում է, որ ազատ արձակված ադրբեջանցի գերիների թիվը կրկնապատիկն է Հայաստան վերադարձված հայ գերիների:

Մոսկովյան վերջին հանդիպման ընթացքում Գարեգին Բ կաթողիկոսը շեյխ ուլ իսլամին հանձնեց նաեւ ղարաբաղյան հակամարտության տարիներին անհայտ կորած հարյուրավոր հայ ազատամարտիկների եւ գերիների կոնկրետ անուններ, որ Նորին Սրբությանն այս տարի Ղարաբաղ կատարած հովվապետական այցի ընթացքում փոխանցել էին Անհայտ կորած ազատամարտիկների հարազատների միության անդամները՝ Նորին Սրբության աջակցությունն ստանալու խնդրանքով:

ՏԵՂԱՆԵ ՄԻՐՏՈՅԱՆ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

«Ազգամիջյան կռիվները Երեւանի նահանգում 1918 թ.»

Վերջերս «Հայագիտակ» հրատարակչությունում լույս է տեսել ԵՊՀ միջազգային հարաբերությունների ֆակուլտետի դեկան, Հայաստանի 1918-22 թթ. պատմության մասին մի շարք մենագրությունների հեղինակ, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Էդիկ Զոհրաբյանի հերթական աշխատությունը:

144 էջանոց այս գիրքը լույս է սփռում հայ ժողովրդի պատմության ամենախառնակ տարեթվերից 1918 թ. Երեւանի նահանգի քուրդ, թուրք եւ թաթար-ադրբեջանցի զգալի բնակչություն ունեցող շրջաններում ծավալված ազգամիջյան արյունահեղության վրա: Հեղինակը հայտնում է, որ ընդհարումները հրահրում էին օսմանյան թուրք գործակալները՝ նոր կազմավորվող հայկական զորամիավորումների տեղաշարժը խոչընդոտելու եւ Երեւանի նահանգի հայկական իշխանությանը (սկզբում Երեւանի Հայ ազգային խորհուրդ, ապա Հայաստանի առաջին Հանրապետություն) թիկունքից հարվածելու նպատակով:

Աշխատությունը բաղկացած է «Մուտքի խոսքից», երեք գլուխներից, «Վերջաբանի փոխարեն»-ից եւ ռուսերեն ու անգլերեն հակիրճ ամփոփումներից:

Առաջին գլխում է. Զոհրաբյանը գրում է 1917 թ. հոկտեմբեր-1918 թ. փետրվար ժամանակաշրջանում Երեւանի նահանգի մուսուլմանաբնակ (արեւմտյան) շրջաններում սկսված խռովությունների մասին, որոնք ուղեկցում էին Արեւելյան Հայաստանի խորքը շարժվող օսմանյան թուրք բանակի արշավանքին: Այս խժդժությունները շատ դժվարությամբ զսպում են հայկական զորամիավորումները, մասնավորաբար՝ Դրոն:

Հաջորդ երկու գլուխները վերաբերում են Շարուրում, Նախիջեւանում եւ Գողթնում ազգամիջյան ընդհարումներին: Եթե մինչեւ Բաթումի հաշտության կնքումը հայերը կարողանում են դիմակայել տեղի թուրք ադրբեջանցիների եւ Սուրմալու-Խոյի քրդերի հակահայկական ելույթներին, ապա իրավիճակը հիմնովին փոխվում է 1918 թ. հունիսի կեսերից, երբ Ալեքսանդրապոլ-Ջուլֆա երկաթգծով Շարուր է հասնում թուրքական կանոնավոր զորքը եւ տեղական բաշիբոզուկների հետ նախճիրներ սարքում Շարուրում, ապա եւ Նախիջեւանում: Անհնար է առանց վրեժի զգացման ընթերցել թուրքերի բարբարոսությունների պատմությունները մասնավորաբար իգական սեռի նկատմամբ: Այս մասում է. Զոհրաբյանը լրջորեն քննադատում է Անդրանիկի պասիվությունը Նախիջեւանի ու Գողթնի հայությանն օգնություն չցուցաբերելու պատճառով եւ, հույժ դրվատանքով է գրում պորուչիկ Խարազյանի ու նրա ջոկատի խիզախ գործունեության մասին: Հեղինակը գրում է նաեւ Մակուի սարդարի՝ Նախիջեւանն իր խանությանը կցելու խաբեական առաջարկի ու հայոց մերժումի մասին:

Իր շարադրանքում է. Զոհրաբյանն անդրադառնում է մի շարք հարակից հարցերի եւ ուրույն խոսք ասում: Հեղինակի համոզմամբ՝

- Հայոց ազգային խորհուրդները Հայաստանի անկախությունը երբեք չեն հռչակել: Անկախությունը հիշատակող առաջին փաստաթուղթն է Բաթումի թուրք-հայկական համաձայնագիրը:
- Անդրկովկասյան կառավարությունը թույլ է տվել երեք մեծ սխալ՝ Բրեստ-Լիտովսկի դաշնագրի մերժումը («ճակատագրական» սխալ, էջ 54), Տրապիզոնի բանակցությունների խզումը եւ Անդրկովկասի անկախության հռչակումը:
- Հեղինակը հակված է այն մտքին, որ անդրկովկասյան սեյմն ու հայոց մարմինները, հացի, զենքի խիստ անբավարարության եւ այլ բացասական պայմանների առկայության իրավիճակում, 1918 թ. սկզբին անվերապահորեն պետք է ընդունեին թուրքերի առաջարկած հաշտության դրույթները:

Իր աշխատանքում է. Զոհրաբյանն օգտագործել է ՀՀ պատմության կենտրոնական պետական արխիվի բազմաթիվ փաստաթղթեր, ՀՀ գործիչների հուշագրություններ, Երեւանի եւ Թիֆլիսի օրվա հայկական մամուլը եւ այլն:

Ինչպես հեղինակը գրում է իր «Մուտքի խոսքում», «ազգամիջյան կռիվները ոչ թե էպիզոդիկ, այլ տեւական բնույթ են կրել, շարունակվել են նաեւ 1919-1920 թթ. եւ մեծապես ազդել այդ տարածքների հետագա ճակատագրի լուծման խնդրի վրա»: Նա ավելացնում է, որ ուսումնասիրությունը, հետեւաբար, շարունակություն կունենա:

Հույս հայտնելով, որ կիրականանա հեղինակի մտադրությունը, նրա (եւ Հայաստանում դասական ուղղագրությամբ գրողների կամ այդ ուղղագրությամբ մեջբերումներ անողների) ուշադրությունը հրավիրում ենք հետեւյալ, առերեւույթ մանրուք թվացող նկատողության վրա. դասական ուղղագրության լավ գիտակ խմբագիր-սրբագրիչի չգոյության դեպքում նախընտրելի է գրել աբեղյանական ուղղագրությամբ՝ ուղղագրական իսկական բաբելոնից խուսափելու համար:

Մեր հաջորդ նկատողությունը եւս ոմանց կարող է մանրուք թվալ, բայց այդպես չէ: Հեղինակի կարծիքով «հնուց եկող ճշմարտություն է, որ իսլամի աշխարհում խաղաղասիրական նախաձեռնությունները միշտ էլ դիտվել են որպես թուլության նշան» (էջ 43, ընդգծումը մերն է.- Գ. Յ.): 65-րդ էջում նա այս դատողությունն անում է միայն թուրքերի համար: «Միշտ էլ» պետք է նկատի ունենալ, որ թուրքերն ու թուրք-ադրբեջանցիները իսլամական աշխարհում մեծ տոկոս չեն կազմում, եւ որ իսկական իսլամի ոգուն խորթ է խաղաղասիրական նախաձեռնությունները թուլության նշան համարելը:

ԳԵՎՈՐԳ ՅԱԶԸՃՅԱՆ

Թուրքմենբաշի. «21-րդ դարը թուրքմենների ոսկե դարն է լինելու»

Թուրքմենստանը՝ հետխորհրդային ամենահարուստ երկրներից մեկը

Աշգաբադի Թուրքմենբաշու անվան օդանավակայան իջնող յուրաքանչյուր արտասահմանցու առաջինը, ինչով ներկայանում է Թուրքմենստանը, Թուրքմենբաշու հսկայական դիմանկարն է ու ոսկյա տառերով մակագրությունը՝ «21-րդ դարը թուրքմենների ոսկե դարն է»: «Ոսկե դար» թուրքմեներեն նշանակում է «Altin asir». քաղաքի տարբեր հաստատությունների, շենքերի, աշտարակների պատերին, բառացիորեն ամենուր փակցված Թուրքմենբաշու լուսանկարների հետ մեկտեղ ամենատարածված մյուս մակագրությունը «Halk, Vatan, Turkmenbasi»-ն է, որը նշանակում է՝ «Ժողովուրդ, Հայրենիք, Թուրքմենբաշի»: Ընդհանրապես հայրենասիրության, ազգասիրության եւ միասնականության ոգու մթնոլորտը բնորոշ էր այս քաղաքին գոնե առաջին հայացքից:

Ցուլի վրա մոլորակն է. մոլորակի վրա «Ոսկե դարը» խորհրդանշող ոսկեմանկյան արձանը:

Երկրի միանձնյա առաջնորդ հռչակված Սափարմուրադ Նիյազովը, որն անցյալ տարի սահմանադրական օրենքով ստացել է «անսահմանափակ ժամկետով» նախագահական լիազորություններ, եւ միաժամանակ նախարարների կաբինետի ու երկրի ժողովրդական բարձրագույն իշխանության ներկայացուցիչն է, փորձում է Թուրքմենստանը դարձնել բարգավաճ ազգային պետություն: Այս ղեկավարը, որի մասին արեւմտյան մամուլում միայն լեգենդանման պատմություններ կարելի է կարդալ, բազմիցս է հայտարարել, որ Թուրքմենստանը ամենաբարգավաճ, չեզոք երկրներից մեկն է դարձնելու, իսկ Աշգաբադը՝ նոր Ժնեւ-Մեքքա:

Աշգաբադը՝ Ժնեւ-Մեքքա դառնալու ճանապարհին

Թուրքմենստանի Աշգաբադ մայրաքաղաքը՝ աղյուսակերտ շենքերով, սովորական խորհրդային մայրաքաղաքից մի նոր, միջազգային չափանիշներով քաղաքի վերածելու Թուրքմենբաշու ջանքերն արդեն իսկ տեսանելի են նույնիսկ ընդամենը մեկօրյա այցով քաղաք եկածին: Այն, ինչ հնարավոր եղավ տեսնել մի քանի ժամ քաղաքում շրջագայելիս, ուղղակի աներեւակայելիորեն տպավորիչ էր: Նախ քաղաքը շատ ավելի մաքուր էր, քան մեր մայրաքաղաքը: Վերակառուցվում է ոչ միայն հին Աշգաբադը, այլեւ կառուցվում է բառացիորեն մի նոր քաղաք՝ միջազգային չափանիշներով: Քաղաքի փողոցներից մեկի երկայնքով միայն նորակառույց 4 կամ հինգաստղանի միջազգային կարգի հյուրանոցներ են (միայն «Sheraton» տիպի հյուրանոցները երկուսն են), որոնք, ճիշտ է, ներկայումս կիսով չափ են զբաղեցված, սակայն կառուցված են ապագայի համար, երբ կիրականանա Թուրքմենբաշու՝ քաղաքը տուրիստական կենտրոն դարձնելու երազանքը: Աշգաբադում արդեն կառուցվել եւ կառուցվում են շքեղ ռեստորաններ, խանութներ, պատրաստ է միջազգային չափանիշներով ստադիոնը՝ սպիտակավուն քարից: Ընդհանրապես, արծաթն ու սպիտակը բնորոշ էին քաղաքի նորակառույց շենքերին, հատկապես կենտրոնական հրապարակում գտնվող երեք դղյակներին ու վեր խոյացող 75 մետրանոց Ազատության աշտարակին: Իսկ բրոնզն ու ոսկեզօծումը հատուկ էին Թուրքմենբաշու արձաններին, որոնք կանգնեցված էին գրեթե բոլոր նախարարությունների ու կարեւոր հաստատությունների առջեւ: Ամենաշքեղը Անկախության աշտարակի (որը կարելի է Էյֆելյան աշտարակի թուրքմենական տարբերակը համարել) վեր խոյացած ոսկեզօծ պտտվող արձանն էր:

Թուրքմենստանը՝ տնտեսական հրաշքների ճանապարհին

ՀՀ նախագահ Ռ. Քոչարյանն ու ՀՀ պատվիրակությունը մեկօրյա այցի ընթացքում այցելեցին նաեւ Աշգաբադի մոտ մեկ տարի առաջ կառուցված տեքստիլ համալիրը, որը գերժամանակակից ձեռնարկություն է: Թուրքմենա-ճապոնա-թուրքական այս համատեղ ձեռնարկությունը, որի միայն կառուցման համար կատարվել են 180 մլն դոլարի ներդրումներ, տարեկան արտահանում է մոտ 60 մլն դոլարի արտադրանք ԱՄՆ, Գերմանիա եւ Թուրքիա: Ինչպես «Ազգին» տեղեկացրեց ՀՀ-ում Թուրքմենստանի դեսպան Թոյլի Կուրբանովը, տեքստիլ համալիրի նման գերժամանակակից համատեղ ձեռնարկությունների թիվը Թուրքմենստանում հասնում է մոտ երկու տասնյակի:

Թուրքմենբաշու պտտվող ոսկեզօծ արձանը 75 մետրանոց աշտարակի վրա

Այլ աղբյուրներից տեղեկացանք նաեւ, որ Թուրքմենստանում ակտիվ ներդրումներ են կատարում հատկապես Թուրքիան, Ճապոնիան, Գերմանիան: Իսկ հիմնական ներդրումները արդյունաբերության եւ ոչ միայն արդյունաբերության մեջ կատարվում են հենց պետության կողմից՝ տարբեր երկրների մասնագիտական ներուժի օգտագործմամբ: Դրանք տարեկան հասնում են միլիոնավոր դոլարների եւ տարեցտարի աճում են, ինչը բոլորովին էլ զարմանալի չէ անսահմանափակ էներգետիկ պաշարներով հարուստ այս երկրի համար:

Աճում են նաեւ երկրի մակրոտնտեսական ցուցանիշները: Անցյալ տարի, օրինակ, գրանցվել է ՀՆԱ 14 տոկոս աճ, որն ամենաբարձրերից մեկն է հետխորհրդային տարածքում, ինչպես նաեւ արդյունաբերության մի քանի ճյուղերի աճ: Օրինակ, այս տարի արտադրվել է մոտ 1,2 մլն տոննա բամբակ, եկող տարի նախատեսվում է արտադրել 1,8 մլն տոննա, որը համարվում է «սպիտակ ոսկի»: Մի հետաքրքիր փաստ եւս. թուրքմենական միակ պետական ռուսալեզու թերթի մի քանի հին համարներ թերթելիս, գրեթե բոլոր համարներում «Ոսկե դարի սպիտակ ոսկին» խորագրի տակ ներկայացված էին բամբակի յուրաքանչյուր օրվա արտադրության ցուցանիշները, իսկ «Ոսկե դարի ոսկե հասկերը» խորագրի տակ՝ ցորենի ամենօրյա մթերումների ցուցանիշները: Ի դեպ, այս երկրում զարմանալի չափերով աճում է նաեւ ցորենի արտադրությունը, եւ հնարավոր է, որ Թուրքմենստանը դառնա նաեւ ցորեն արտահանող երկիր: Ընդհանրապես, թերթելով այս երկրի մասին վիճակագրական տվյալները, կարելի է միայն զարմանալ ու եզրակացնել, որ Թուրքմենբաշու նախանշած «Ոսկե դարն» այնքան էլ հեռու չէ:

Թուրքմեններն հավատում են իրենց «Ոսկե դարին»

Աշգաբադում գտնվելու մի քանի ժամվա ընթացքում հնարավոր եղավ պարզել նաեւ մի քանի հիմնական ապրանքատեսակների գները, որոնցով եւս կարելի է եզրակացության հանգել բնակչության ընդհանուր կենսամակարդակի մասին: Օրինակ, 1 դոլարով կարելի է գնել մոտ 56 լիտր բենզին (չնայած Աշգաբադի փողոցներում երթող ավտոմեքենաների շատությունն ավելին չէր, քան Երեւանինը): Բնակչությունը էլեկտրաէներգիայի, գազի դիմաց վճարում է չնչին, գրոշների հասնող սիմվոլիկ գումար: Ցածր է նաեւ բնակվարձը, ամսեն 2 տարվա համար 60 հազ մանաթ: Մանաթը թուրքմենական ազգային արժույթն է, որի պետական փոխարժեքը հետեւյալն է. 5000 մանաթը մեկ դոլար է, սակայն իրականում, «սեւ շուկայում», մեկ դոլարը կարելի է «մանրել» միայն 21 հազար մանաթով: Թուրքմենները խորհրդային տարիներին ամենացածր կենսամակարդակ ունեցող ազգերից էին, որը չի կարելի ասել այսօրվա համար: Բնակչության եկամուտների մասին պատկերացում կազմելու համար նշենք միայն մի քանի թվեր. թոշակառուներն ամսական ստանում են 150 հազ. մանաթ, իսկ, օրինակ, միջին լրագրողը՝ մոտ 1 մլն մանաթ, որը լիովին բավարար կարելի է համարել, եթե նկատի ունենանք ցածր կոմունալ վարձերն ու հիմնական ապրանքատեսակների գները. մեկ հացն արժե 1000 մանաթ, հասարակական տրանսպորտը՝ 50, տաքսին՝ 100 մանաթ, թերթը՝ 500: Տեղեկացանք նաեւ, որ փետրվարի 12-ին Թուրքմենբաշու ծննդյան օրն է, որը համարվում է թուրքմենների ազգային տոնը: Եկող տարի այս օրը նախատեսվում է թոշակների ու աշխատավարձերի մոտ երկու անգամ բարձրացում:

Փողոցներում մի քանի շարքային քաղաքացիների հետ զրույցում պարզեցինք, որ թուրքմենները աներկբայորեն հավատում են իրենց առաջնորդին՝ Թուրքմենբաշուն, որին համարում են «Աստծո առաքյալը», ինչպես նաեւ հավատում են, որ 21-րդ դարը իսկապես լինելու է իրենց «Altin asir»-ը՝ «Ոսկե դարը»:

ԳԱՅԱՆԵ ՄՈՒՐԱԴՅԱՆ

ԲԱԼԿԱՆՆԵՐ

Սերբիայի հարավում լարվածությունը պահպանվում է

Վերջին օրերի սերբ-ալբանական բախումներից հետո միջազգային խաղաղապահ ուժերը (KFOR) եւ Սերբիայի իշխանությունները կարողացել են ժամանակավորապես թուլացնել լարվածությունը Սերբիայի հարավում: Այնտեղ սերբ ոստիկանների վրա հարձակումներ էին սկսել այսպես կոչված «Պրեսեւո-Մեդվեջա-Բույանովացի ազատագրման բանակի» (UCPMB) ալբանացի պարտիզանները: «Մոնդ» թերթի տվյալներով, Կոսովոյին սահմանամերձ այդ գոտում առճակատման վտանգը պահպանվում է: Անվտանգության ցամաքային գոտին 5 կմ լայնությամբ սահմանամերձ տարածք է, որը հատուկ կարգավիճակ ունի:

Անցյալ շաբաթ Բելգրադը կտրուկ արձագանքեց UCPMB-ի ալբանացի ահաբեկիչների ձեռնարկած հրազենային եւ ականանետային գրոհներին, որոնց հետեւանքով սպանվել էր 3 սերբ ոստիկան: ՄԱԿ-ի փախստականների գերագույն հանձնախմբի HCR-ի տվյալներով, վերջին բախումների ընթացքում Սերբիայի հարավային Պրեսեւո, Մեդվեջա եւ Բույանովաց քաղաքներից Կոսովո են փախել մոտ 2000 ալբանացիներ: Երկուշաբթի օրը տասը տարեկան մի երեխա էր զոհվել եւ երկուսն էլ ծանր վիրավորվել, երբ փախուստի դիմած մի ընտանիքի տրակտորը բախվել էր ականի: Մի շարք ալբանացի փախստականներ Պրեսեւոյից արեւմուտք ընկած Ասլարա եւ Նեսալչե գյուղերից են, որտեղ ամրացել է UCPMB-ն:

Ալբանական այս նորահայտ «բանակը», որն այժմ լուծարված «Կոսովոյի ազատագրման բանակի» (UCK) ծնունդն է, պահանջում է Կոսովոյին միացնել Պրեսեւոյի, Մեդվեջայի եւ Բույանովացի շրջանները, պատճառաբանելով, թե այնտեղ 75 հազար ալբանացի է ապրում: Եթե սկզբում UCPMB-ը հույս ուներ, թե ՆԱՏՕ-ն կօգնի իրեն, ինչպես անցյալ տարի օգնել էր UCK-ին, ապա այս շաբաթ հույսերը հօդս ցնդեցին, երբ ՆԱՏՕ-ի գլխավոր քարտուղար Ջորջ Ռոբերտսոնը ալբանացի նորահայտ պարտիզաններին անվանեց «մի խումբ ահաբեկիչներ»: «Պուեն» շաբաթահանդեսը գրում է, որ UCPMB-ի պարտիզանները, ըստ երեւույթին, չեն կարող ակնկալել նաեւ նախկին UCK-ի աջակցությունը, քանի որ դրա ղեկավարներ Հաշիմ Թաչին եւ Ռեֆիք Հասանին այսօր զբաղված են Շվեյցարիայում ալբանական համայնքի հանգանակած գումարների առնչությամբ:

Այնպես որ, UCPMB-ի հավակնությունները միանգամայն անիրատեսական են: Բացի դրանից, միջազգային ընկերակցությունը չի ուզում Հարավսլավիայում սահմանային նոր վերաձեւումներ անել, որոնք կթուլացնեին նոր նախագահ Վոյիսլավ Կոշտունիցայի դիրքերը: Ի դեպ, Սերբիան Կոսովոյից բաժանող հատուկ գոտին գրեթե ապառազմականացված է. 1999 թ. ՆԱՏՕ-ի եւ Հարավսլավիայի կնքած Կումանովոյի համաձայնագրերով այնտեղ թույլատրվում է միայն թեթեւազեն սերբ ոստիկանների եւ որոշ դեպքերում KFOR-ի մուտքը:

Սերբական B92 ռադիոկայանի հաղորդման համաձայն, հատուկ գոտի են բերվել սերբական ոստիկանության նոր ուժեր եւ զրահատեխնիկա: Չորեքշաբթի օրը սերբ ոստիկաններն առանց մարտի մուտք են գործել անցյալ շաբաթ լքված Լուչանե գյուղը:

Պ. Ռ.

Գերմանիայի կանցլերը մեկ շաբաթում երկու նախարար կորցրեց

Գերմանիայի վարչապետ Գերհարդ Շրյոդերի համար ծանր ժամանակներ են սկսվել: Մեկ շաբաթ առաջ ստիպված հրաժարական էր տվել կառավարության մեջ մեղադրվող տրանսպորտի նախարարը: Իսկ նոյեմբերի վերջին Շրյոդերը կորցրեց իր լավագույն զինակիցներից մեկին՝ մշակույթի պետքարտուղար Միխայել Նաումանին, որը նույնպես հրաժարական տվեց, թեեւ պատճառն այլ էր:

58-ամյա Նաումանը հրատարակիչ է, նախկին լրագրող եւ այսուհետ կզբաղվի նախկին գործով. նա ստանձնել է Համբուրգի «Դի Ցայտ» հայտնի շաբաթաթերթի տնօրենի պարտականությունները: 1998 թ. վարչապետական ընտրարշավի օրերին Գերհարդ Շրյոդերը, հիշելով իր համեստ ծագումը, մի անգամ հայտարարեց. «Բախտ չեմ ունեցել մշակույթն օրորոցում ընծա ստանալու»: Պատահական չէ, որ կանցլեր դառնալով՝ Շրյոդերն իր մոտ հրավիրեց բազմակողմանիորեն կրթված Միխայել Նաումանին, նրա համար ստեղծելով Գերմանիայում մինչ այդ երբեւէ չեղած մշակույթի դաշնային նախարարի պաշտոնը: «Պուեն» շաբաթահանդեսը գրում է, որ Շրյոդերն օրինակ էր վերցրել Ֆրանսիայից, եւ հենց վերջինիս մշակույթի նախարար Ժակ Լանգը Բեռլին մեկնեց Նաումանին ներկայացնելու Գերմանիայի մտավորականությանը:

Սակայն Գերմանիայում մշակութային հարցերով ավանդաբար զբաղվում են երկրամասերը, եւ այս ոլորտում դաշնային պետքարտուղարը միշտ էլ անդեմ պաշտոնյա է եղել: Ուսյալ եւ մի քանի լեզվի տիրապետող Նաումանը նոր փայլ տվեց սոցիալ-դեմոկրատների կառավարությանը: Սակայն վարչակազմի քաղաքական դանդաղկոտությունը դուր չէր գալիս Նաումանին, իսկ երկրամասային իշխանությունները մշակույթի հարցերում չէին ուզում զիջել իրենց առանձնաշնորհյալ դիրքերը: Դաշնային պետքարտուղարի իրավասություններն անորոշ էին եւ բյուջեն չնչին: Մի քանի շաբաթ առաջ Նաումանը «Դի Ցայտի» էջերում դատապարտեց դաշնային իշխանությունների դանդաղկոտությունը՝ զայրացնելով տեղական բարոններին: Ծայրաստիճան սրված հարաբերությունների պայմաններում Նաումանը նախընտրեց հրաժարական տալ: Որոշ լրատվամիջոցներ այս առնչությամբ գրեցին. «Նաումանն արքան հեռացավ, իշխանիկները մնացին»:

Պ. Ռ.

Մշակույթ

Ոչինչ եւ ոչ մի բան չի ավարտվում

Սամվել Լաճիկյանի փիլիսոփայությունը

Օտար ու ցուրտ մի քաղաքում, Գյումրից ու Հայաստանից հազարավոր կիլոմետրեր հեռու ծվարած քաղաքի փոքրիկ թանգարաններից մեկը մտավ մի հայ, սղալեց հայկական իր երեսարքը, մատը ցցեց հայ թանգարանապահին ու ասաց. «Մի գավաթ օղի տնկենք»։ Հայ թանգարանապահը հասկացավ, որ հենց նոր ներս մտածը բանաստեղծ է, հայ բանաստեղծ, գուցե աշխարհի ամենաճանաչված բանաստեղծը, ու նրան մի գավաթ օղի տարավ, որ սա «տնկի»։ Ծերուկը չէր սխալվում. ներս մտածը Սամվել Լաճիկյանն էր, նկարիչ, իսկ ամեն նկարիչ հենց ու հենց բանաստեղծ է, առավել եւս, եթե ծնվել է Գյումրիում։

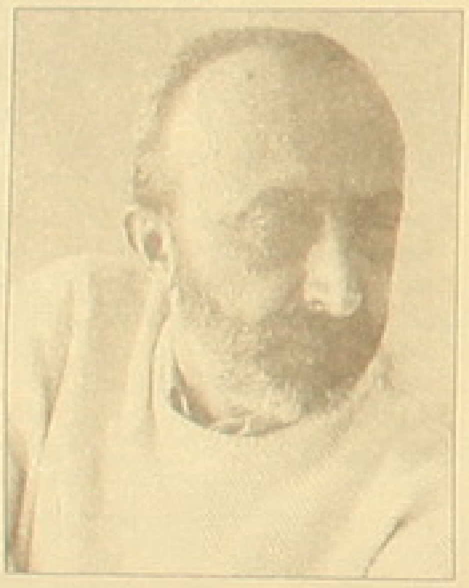

«Ծնվել եմ 1953-ին Լենինականում (Հայաստանի անկախացումից հետո վերանվանվեց Կումայրի, ապա Գյումրի)։ Քաղաքային ավանդույթներով, նիստ ու կացով հարուստ ծննդավայրս միշտ էլ հայտնի է եղել որպես արվեստների ու արհեստների քաղաք՝ իր կենսասեր ու սրամիտ ժողովրդով։ Սերում եմ Լաճիկյան գերդաստանից («լաճ»-ը արեւմտահայերենով տղա, արու զավակ է, գիտե՞ք), որի արմատները գալիս են Էրզրումից։ Ըստ ավանդության, առուտուրով «լաճ եղբայրները», հայտնի վաճառականներ են եղել (ասեմ, որ ինձ ծանոթ Լաճիկյաններից ոչ մեկի մոտ նման շնորհք չեմ նկատել), քարավաններ եւ սեփական տարածքներ են ունեցել Արեւմտյան Հայաստանում։ Ճակատագրի բերումով պապս՝ Լեւոն Լաճիկյանը, ծնվել է Կարսում։ Դարասկզբի քաղաքական վայրիվերումների հետեւանքով գաղթել է Գյումրի, իսկ ազգակիցները՝ Թիֆլիս եւ Վլադիկավկազ։ Ժամանակավոր բնակություն են հաստատել այդ քաղաքներում՝ Կարս վերադառնալու հույսով, ու այդպես էլ իրենց երազած քաղաքին այլեւս չեն հասել։ Փոքրուց մեծացել եմ Կարսի բերդի, Սբ. Առաքելոց եկեղեցու, Վարդանի կամրջի պատմությունները լսելով։ Տատս՝ Սանդուխտը, բնիկ գյումրեցի էր՝ Տեր Ավագենց տոհմից։ Ահա եւ այն հանգույցը, որը շաղկապելով մարդկային ճակատագրեր (հայրս՝ Լենինականից, մայրս՝ Գանձակից) հիմք դրեց մի սովորական հայ ընտանիքի, որտեղ ծնվեցին երեք արու զավակներ, լաճեր՝ Սամվել, Լեւոն եւ Գագիկ...»

– Գրո՞ւմ ես, հա՞, – հարցրեց մի ուրիշ հայ՝ տեղավորվելով փոքրիկ, եռոտանի սեղանի մոտ։

– Միշտ եմ կամեցել գրել, – ասաց նկարիչը։ – Խոստովանեմ, սակայն, որ գրչի նկատմամբ ունեմ արտասովոր ինչ-որ վախ. ավելի զգուշավոր եմ, կաշկանդված, մտքերս մի տեսակ առաջ են ընկնում ու չեմ հասցնում գրառել, շտապում եմ, որոնում եւ երբեմն չեմ գտնում անհրաժեշտ բառը, նաեւ հաճախ եմ շեղվում թեմայից եւ ինձ թվում է, որ այն երբեք վերջ չի ունենալու։

– Այլ է նկարելիս, չէ՞։

– Անշուշտ։ Այստեղ արդեն հստակ գիտես անելիքդ ու քեզ ոչ մեկը չի խանգարում, ոչինչ չի կաշկանդում։ Դու ես ու քո առջեւ դրված սպիտակ թուղթը կամ նկարակալի վրա ձգված կտավը, որոնք լուռ ու համբերատար սպասում են արվեստի գործ դառնալուն։ Խորհրդավոր ու աննկարագրելի ընթացք է սպասումը՝ լի զգացմունքային ելեւէջներով, հիասթափություններով եւ ոգեւորումներով։ Այն հար եւ նման է կյանքին՝ նույնքան անքակտելի, նույնքան անհասկանալի, բայց եւ հաճելի։ Այդ ընթացքում դուք հասցնում եք մտերմանալ, նույնիսկ միմյանց գաղտնիքներ վստահել։ Դա, անշուշտ, ժամանակ է պահանջում, նյարդեր եւ համբերություն։ Վերջում դառնում եք հարազատ, օգնում եւ հուշում եք իրար, իսկ արդյունքում ծնվում է գործը, արվեստի գործը, որի մեջ ոգի է դրվել, որը շունչ է առել, որը քո հոգու հայելին է, քո զգացմունքների պատկերը, մտքերիդ թարգմանը, եւ որը հենց դու ես։

– Ես կարդացել եմ քո մասին եղած խոսքերը, մարդ, կարդացել եմ շատ ու շատ բաներ։ Առավելապես լավ եմ հիշում երկու կարծիք։ Ռուբեն Զարյանը, որին որեւէ կոչումով կամ ածականով չմեծարենք, ասենք միայն, որ Ռուբեն Զարյանն է, գրել է քո մասին. «Դիմանկարի ժանրում Սամվել Լաճիկյանի հաջողությունները բացարձակ են։ Նմանությունը, բնավորության բացահայտումը, հոգեկան գծերի յուրահատկությունը, ահա ինչ են բնորոշ նրա դիմանկարներին։ Նկարից մեզ նայում է ոչ թե ընդհանրապես մարդ, այլ այս, միայն այս մարդը։ Ասես նկարիչն ուզում է ասել, թե որքան մարդ, այնքան հոգեկան աշխարհ։ Եվ դա անկախ նրանից, թե պատկերվածը մի սովորական մահկանացու է, թե հանճարավոր անձ է»։

– Հա, այդպիսի բան եղել է, Ռուբեն Զարյանը տեսել է իմ գործերը։

– Մի ուրիշ կարծիք մեջբերեմ՝ արվեստագետ Շահեն Խաչատրյանի ասածը. «Երիտասարդ նկարիչ Սամվել Լաճիկյանի աշխատանքները գրավում են գծանկարի ու գեղանկարչության մակերեսի նուրբ եւ վարպետ լուծմամբ, պատկերվող իրերի կամ բնորդի որպես կյանքի մասնիկի նշանակալիությունը շեշտելու ձգտմամբ։ Ցանկալի է, որ նրա մոտ այս աներկբա արժանիքներն առավել խմորվեն հոգեկան ապրումներով, զգայական թրթիռով...»...

– Դա էլ է եղել։ Տարիներ առաջ։ Բայց ես ինձ կմեղադրեի, իմ մեջ ապրող նկարչին կմեղադրեի։ Բայց ինչպե՞ս շալակս առնեմ այս մի կողմի (թեկուզեւ՝ շատ հեղինակավոր) կարծիքները, մի կողմի տասնյակ ջրանկարներս ու յուղանկարներս, ու ինձանից գոհ, ինքս ինձանով հպարտ, ավարտվեմ։ Չէ։ Ես ամեն օր մի նոր բան եմ հայտնագործում, հասկանո՞ւմ ես։ Բոլորս ենք այդպես, բոլորս։ Միշտ էլ այն համոզման եմ եղել, որ աշխարհում չկան պատահական մարդիկ. բոլորն էլ յուրովի տաղանդավոր ու հանճարեղ են։ Խնդիրն իրենք իրենց գտնելու, ի վերուստ տրված շնորհքը հայտնաբերելու մեջ է. լինի երգ, երաժշտություն, գրականություն թե գիտություն, արհեստ կամ արվեստ։ Իրենք իրենց գտած մարդիկ բարի ու անչար են լինում, պարզ ու անմիջական։ Նրանց հոգին, որպես կանոն, փխրուն է՝ պատրաստ ամեն տեսակ զոհողության։ Նրանք նման են այրվող մոմի։ Նրանք են այս կյանքի շարժիչն ու լույսը, առանց նման մարդկանց երկիր մոլորակը կանգ կառներ, կիմաստազրկվեր։

– 1981-ին ծնվեց քո առաջին ավարտուն գործը՝ «Նատյուրմորտ մոմով»։ Դա մի փոքրիկ (այն չափերով ամենափոքրն է քո բոլոր գործերի մեջ), գողտրիկ նկար է կատարված ջրաներկով, թղթի վրա։ Հայկական մի գորգ, արծաթյա հնաոճ մի սափոր եւ վերջինիս կողքին իր անպաճույճ լույսն առկայծող, ավարտին մոտեցող մի մոմ։ Հենց այդ լույսն է, հավանաբար, որ շարունակվում է քո բոլոր գործերում՝ դառնալով քո ստեղծագործության առանցքը։ Եթե չեմ սխալվում, այդ աշխատանքը ցուցադրվեց Մոսկվայում կազմակերպված ջրանկարի համամիութենական 6-րդ ցուցահանդեսում, որին, ի դեպ, Հայաստանից միայն 5 նկարիչներ էին մասնակցում։

– Դա էլ է եղել։ Ասեմ, որ այդ ցուցահանդեսի ամենաերիտասարդ մասնակիցն էի։ Եվ հայտ ստացա մասնակցելու նաեւ հաջորդ՝ արդեն 7-րդ համամիութենական ցուցահանդեսին։ Բայց փոքր-ինչ զարմանալի բան կատարվեց հետո։ Որոշ ժամանակ անց այն չցուցադրվեց Գյումրու քաղաքային ցուցահանդեսում, որովհետեւ... «մասնագիտական կրթություն չունեի»։ Տարիների հեռվից իմ շնորհակալությունն եմ հայտնում Հայաստանի նկարիչների միության այն ժամանակվա պատասխանատուներին՝ նմանօրինակ որոշման համար։ Այն ինձ մղեց ինքնամոռաց աշխատանքի։ Նկարում էի գիշեր ու ցերեկ։ Նատյուրմորտներին հաջորդելու եկան դիմանկարները։ Ընդամենը մեկ տարի անց՝ 1982-ին, երբ արդեն 29 տարեկան էի եւ երկու երեխաների հայր, ընդունվեցի Երեւանի գեղարվեստա-թատերական ինստիտուտի գեղանկարի բաժինը...

– 1995-ի գարնանից ընտանիքով տեղափոխվել ես Ամերիկա։ Ու այս օտար երկրում կրկին ու կրկին Գյումրվա տանիքներ ես նկարում, գյումրեցի մարդկանց դիմանկարներ։

– Իմ գնալը փախուստ չէ։ Արվեստի մարդը, ամենամեծ ցանկության դեպքում անգամ, իր երկրից, իր մարդկանցից փախչել չի կարող։ Քառասուներկու տարեկանում ես նորից սկսեցի, որը շարունակություն ունեցավ կողքիս հայտնված ազնիվ ու անշահախնդիր մարդկանց շնորհիվ։

– Այստեղ վրձնած առաջին գործդ հայկական գորգի պատկեր է, սակայն այս անգամ՝ շղթայված մարդու կերպարանքով («Շղթայվածը»)։ Վերջինս կծկված է, զսպանակված ու չի կարող ցուցադրել իր շիտակ երեսը. խանգարում են շղթաները։

– Դա բնակության տեղի հետ զուտ տասներորդական զուգորդում կարող է ունենալ։ Մարդու հոգեկան վիճակն է։ Հաջորդ՝ «Թռիչքի փորձ» աշխատանքում նույն մարդն է, բայց արդեն ազատագրված շղթաներից։

– Դու նաեւ «Հայկական մանրանկարչություն» շարքի հինգ մեծածավալ ստեղծագործություններ նկարեցիր՝ «Սկիզբ», «Մուտք», «Ներկայացում», «Իջեցում» եւ «Վերջ» («Խորհրդավոր ընթրիք»)։

– Աննկարագրելի են այն ապրումները, որ ունեցել եմ այս շարքն ստեղծելիս։ Այն տեւեց մեկ ամբողջ տարի։ Ինձ թվում է, թե եղել եմ այդ առեղծվածային կյանքի պատմության ականատեսը, ներկա եմ գտնվել Քրիստոսի թե ծննդին, թե խաչից իջեցնելուն, այն սարսափելի գիշերը մասնակցել եմ խորհրդավոր ընթրիքին...

– Ավարտվա՞ծ է շարքը։

– Ոչինչ եւ ոչ մի բան չի ավարտվում երբեք։

– Ու մեր զրույցը նաեւ...

ՍԵՐԳԵՅ ԳԱԼՍՅԱՆ

ԲԵՅՐՈՒԹ

Հայկազյան համալսարանում սկսվեց 1700-ամյակի դասախոսությունների շարքը

Բեյրութի Հայկազյան համալսարանի հայագիտության ամբիոնը նոյեմբերի 9-ին անցկացրեց Հայաստանում քրիստոնեությունը պետական կրոն հռչակելու 1700-ամյակին նվիրված դասախոսությունների շարքի առաջին միջոցառումը։ Դասախոսն էր Կիլիկիո կաթողիկոսության դպրեվանքի տեսուչ Շահան ծ. վրդ. Սարգիսյանը։

Բացման խոսքով հանդես եկավ համալսարանի նախագահ, վեր. դոկտ. Ժան Խանջյանը, որն անդրադարձավ հայոց պատմության մեջ քրիստոնեության ճակատագրական դերին։

Դասախոս վարդապետի դասախոսության առանցքն էր ծննդոցի թեման 5–15 դարերի հայ միջնադարյան մատենագրության մեջ։ Նա առանձնացրեց երկու խումբ՝ թարգմանական գրականությունը եւ սեփական ստեղծագործությունները, եւ խոսեց առավելապես վերջինների մասին։ Ներկայացվեցին տիեզերքի ու մարդու ծննդաբանության մասին Անանիա Շիրակացու, Վարդան Արեւելցու, Մամբրե Վերծանողի, Գրիգոր Տաթեւացու, Նարեկացու, Շնորհալու, Հովհաննես Որոտնեցու եւ այլոց տեսակետները։ Շահան վարդապետը հակիրճ անդրադարձավ նաեւ մանրանկարչության եւ վիմական քանդակագործության (Աղթամար) մեջ նույն թեմայի տարբեր դրսեւորումներին։ Դասախոսը ցավ հայտնեց, որ վերոհիշյալ հայ միջնադարյան դասականների շատ գործեր դեռեւս անտիպ են կամ քիչ են ուսումնասիրված, եւ նկատել տվեց, թե թարգմանական գրականությունը (հիմնականում հունարենից եւ ասորերենից) հիմնականում ուսումնասիրել են ոչ թե հայ, այլ օտար գիտնականները։ Դասախոսը եզրակացրեց, որ հայ եկեղեցու հայրերի ծննդաբանական ժառանգության ուսումնասիրությունը կարեւոր է Ծննդոց գրքի առաջին գլխի 1–5 համարների աստվածաբանական մեկնաբանության համար։

Հայկազյան համալսարանի՝ 1700-ամյակին նվիրված դասախոսությունների շարքի երկրորդ միջոցառումը տեղի կունենա հաջորդ տարվա հունվարի 11-ին։ Այդ օրը Խալեբ Գալուստ մանկավարժական կենտրոնի տնօրեն Գրիգոր Շահինյանը կկատարի հայ մշակույթի գանձարանում շարականների տեղի ու դերի գնահատումը։

ԳԷՈՐԳ ՅԱԶԸՃԵԱՆ

Մշակութային խորհրդարանի առաջարկությունը

Նոյեմբերի 30-ին Մշակույթի հայկական ֆոնդի սրահում տեղի ունեցավ Մշակութային խորհրդարանի հերթական նիստը, որին հրավիրվել էին Ազգային ժողովի պատգամավորներ Արշակ Սադոյանը եւ Ղուկաս Ուլիխանյանը։

Մշակութային խորհրդարանի նախագահ Արեւշատ Ավագյանը նշեց, որ խորհրդարանի անդամ գիտնականները, գրողները, արվեստագետները, քաղաքական գործիչները միշտ անդրադարձել են երկրի ներկա ծանր վիճակին։

ԱԺ պատգամավոր Արշակ Սադոյանը, հասկանալի է, ներկայացրեց երկրի ծանր իրավիճակը, որը «չի կարող բարելավել» անգամ Սասունցի Դավիթը։ Անդրադառնալով երկրի կառավարման կառուցվածքին, նա ասաց, որ սահմանադրությամբ երկրի նախագահին տրված են մեծ լիազորություններ. նա նշանակում է վարչապետին, կառավարության մյուս անդամներին, գլխավոր դատախազին, Գերագույն դատարանի նախագահին, բոլոր կարգի դատավորներին, մի խոսքով գործադիր եւ դատական իշխանության ղեկավար մարմիններին, սակայն պատասխանատվություն չի կրում նրանց գործունեության համար։ Երկիրն առանց ծրագրի է, չեն լուծվում ժողովրդին հուզող հարցերը։ Ըստ նրա, գործի այնպիսի համակարգ, որտեղ ղեկավարվում են ծրագրով, ուր մտավորականները հնարավորություն ունենան լրացնելու այդ ծրագիրը։

Հիշյալ ծրագիրը պետք է մանրամասն մշակված լինի ճանաչում ստացած քաղաքական ուժի կամ ուժերի կողմից։ Ցավոք, իշխանությունը ձեւավորած ներկա խորհրդարանական մեծամասնությունը ծրագիր չունի։

Արշակ Սադոյանը կարծում է, որ մինչեւ տարեվերջ եւ գալիք տարեսկիզբ ԱԺ պետք է ներկայացվի սահմանադրության փոփոխման նախագիծ, ապա ՀՀ նախագահը նշանակի հանրաքվե, որից հետո անցկացվեն ԱԺ նոր ընտրություններ։ Նա համոզված է, որ արդար ձեւով ընտրված իշխանությունը կարող է երկու-երեք տարվա ընթացքում երկիրը հանել ծանր իրավիճակից։

ԱԺ պատգամավոր Ղուկաս Ուլիխանյանը, իր հերթին, կարեւորեց մտավորականության համագործակցությունը քաղաքական գործիչների հետ, որպեսզի չստեղծվի այն կարծիքը, թե միայն վերջիններս են մտահոգված երկրի ապագայով։

ԱԺ անդամները եւ նիստի մասնակից մտավորականները ցանկություն հայտնեցին առաջիկա օրերին մայրաքաղաքի մեծ սրահներից մեկում գումարել երկրի վիճակով մտահոգված մարդկանց հավաք՝ մասնակցությամբ քաղաքական բոլոր ուժերի, հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչների, եւ ընդունել երկիրը խոր ճգնաժամից դուրս հանելու համապատասխան հայտարարություն (դեկլարացիա), որը պետք է ղրկվի Ազգային ժողովին, ՀՀ նախագահին։

Պարզվում է, որ երկրի ապագան կերտվում է նաեւ Մշակույթի հայկական ֆոնդում։

ԻՐԻՆԱ ՉԱՐՉՅԱՆ

Սրանից ավելի ի՞նչ պիտի ասվեր

Մեզ մոտ գուցե ըստ արժանվույն չգնահատվեց Լորիս Ճգնավորյանը։ Սակայն դա չի նշանակում, որ նա անհայտության պիտի դատապարտվեր։ Պարզվում է, որ մաեստրոյով այժմ հետաքրքրվում են թագավորները։ Ինչպես հաղորդում է «Բանգկոկ փոստ» թերթը, երեկ (ուրբաթ օրը) Թաիլանդի մշակութային կենտրոնի գլխավոր դահլիճում Թաիլանդի թագավորի ծննդյան օրվա առիթով համերգ է անցկացվել, եւ Բանգկոկի սիմֆոնիկ նվագախումբը ղեկավարել է հենց Լորիս Ճգնավորյանը։

ԾԱՂՐԱՆԿԱՐՉԻ ԱՆԿՅՈՒՆ

Անհասանելին

ԱԶԳ

Մարզական

ՌԵՊՈՐՏԱԺ՝ SABERATOUR-SEVAN ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹՅԱՄԲ

Կեցցե՛ք, Սմբատ եւ Ռաֆայել

Գագիկ Հովհաննիսյանը հաղորդում է Դելիից

Աշխարհի անցյալ տարվա փոխչեմպիոն Վլադիմիր Հակոբյանն այս անգամ չի կրկնի իր փայլուն նվաճումը: Սա հայտնի դարձավ Դելիի մրցաշարի երկրորդ փուլում, երբ երեւանցին իր առաջին մրցախաղն էր անցկացնում (հիշեցնենք, որ առաջին փուլից Հակոբյանն ազատված էր): Բելառուս Ալեքսանդրովի հետ պատասխան պարտիայում Վլադիմիրը, ինչպես նախորդ օրը, տակտիկական բարդություններում ֆիգուր կորցրեց: Բայց այս անգամ հնարավոր չեղավ կրկնել առաջին պարտիայի հրաշքը եւ էական դիրք ստեղծել: Հակոբյանը մենամարտը տանուլ տվեց 0,5-1,5 հաշվով: Այո, հավանաբար Վլադիմիրը պետք է լսեր այստեղ՝ Դելիում գտնվող իր մարզիչ հորը՝ Էդուարդ Հակոբյանին, որը որդուն խորհուրդ էր տալիս մինչեւ Ալեքսանդրովի հետ մրցախաղը մեկ-երկու «տնային» պարտիա խաղալ թեկուզ հնդիկ որեւէ շախմատիստի հետ: Իսկ այժմ մենք տեսանք, որ խաղային տեւական ընդմիջումը էապես ազդել է Վլադիմիրի ելույթի վրա:

Անսպասելիորեն պատասխան պարտիայում պարտություն կրեց Սերգեյ Մովսիսյանը: Ինձ թվում է, նա նախորդ օրվա վստահ հաղթանակից հետո փոքր-ինչ թերագնահատեց մոլդավացի Իորդակեսկուին: Ճիշտ է, սարսափելի ոչինչ տեղի չի ունեցել, առջեւում արագ ժամակարգով լրացուցիչ պարտիաներն են, որոնցում հայ շախմատիստի հնարավորությունները, կարծում եմ, վերագնահատելի են:

Լրացուցիչ պարտիա է սպասվում նաեւ Արտաշես Մինասյանին՝ բելգիացի Գուրեւիչի հետ մրցախաղում: Երեւանցին երկրորդ պարտիայում եւս կարողացավ զսպել իր կրակոտությունը եւ ռիսկի չգնալ: Կրկին ոչ-ոքի, եւ երկու մրցակիցներին անքուն գիշեր է սպասում:

Իմ այն կանխագուշակումը, որ լավ մարզավիճակում գտնվող Սմբատ Լպուտյանը այստեղ կարող է հաղթել ցանկացած մրցակցի, շարունակում է իրականանալ: Նախորդ օրը ռուս գրոսմայստեր Ռուբլեւսկուն (որը Լպուտյանից 72 կետով ավելի բարձր վարկանիշ ունի) հաղթելուց հետո պատասխան պարտիայում հայ շախմատիստը սեւերով եւս գործում էր վստահ եւ ուժեղ, նա մրցակցին հաջողության հասնելու որեւէ հույս չտվեց: Ոչ-ոքի, եւ ընդհանուր հաղթանակ 1,5-0,5 հաշվով: Լպուտյանն առաջինը շախմատիստներից դուրս եկավ երրորդ փուլ, որտեղ պայքարը աշխարհի չեմպիոնի կոչման համար կմղեն միայն 32 մասնակիցներ: Այստեղ Սմբատին սպասում է ամենաուժեղ հակառակորդը՝ Վիշվանաթան Անանդը, որն ամենաբարձր վարկանիշն ունի: Իսկ եթե ավելացնենք, որ Անանդի համար այստեղ՝ Դելիում, ցավում են նույնքան ջերմագին, ինչպես, ասենք, Հայաստանում մեր շախմատիստների համար, պարզ կդառնա, որ Լպուտյանին դժվարին մրցախաղ է սպասում նաեւ հոգեբանական առումով: Ավելացնենք, որ երկրորդ փուլում Անանդը 1,5-0,5 հաշվով պարտության մատնեց մոլդավացի Բոլոգանին:

Օրվա մյուս հերոսը Ռաֆայել Վահանյանն էր: Նախորդ օրվա ցավալի պարտությունից հետո «պատվերով» պարտության մատնել ռուսաստանցի ուժեղագույն գրոսմայստերներից մեկին՝ Բարեեւին, կարող էր միայն իսկական մարտիկը: Եվ Վահանյանը խաղաց արտակարգ թեթեւ ու համարձակ: Պարտիայի սկզբից մոտ մեկուկես ժամ անց Ռաֆայելն արդեն հասել էր, փաստորեն, վճռական առավելության: Դրանից հետո Բարեեւը դեռ երկար կատաղի, բայց անհույս պաշտպանվում էր: Վահանյանը գերազանց խաղով հավասարեցրեց հաշիվը եւ այժմ, ինչպես Մինասյանը եւ Մովսիսյանը, պետք է լրացուցիչ պարտիաներ անցկացնի:

Իսկ բաղձալի հաջողության դեպքում ովքե՞ր կլինեն հայ շախմատիստների հաջորդ մրցակիցները: Վահանյանն այդ պարագայում պետք է հանդիպի Հակոբյանին «նեղացնողի»՝ Ալեքսանդրովի հետ: Մինասյանի պոտենցիալ մրցակիցը պետք է որոշվի Օնիշչուկ-Շիրով մրցախաղում, որտեղ այժմ հաշիվը հավասար է 1-1: Լրացուցիչ պարտիաներ են սպասում նաեւ Էլվեստ-Իվանչուկ զույգին, որի հաղթողի հետ կարող է հանդիպել Մովսիսյանը: Իհարկե, այս ամենը կարող է իրականանալ, եթե մեր հայրենակիցները տիրապետեն նյարդերին եւ վստահ խաղան արագ ժամակարգով պարտիաներում: Իսկ առայժմ կարող ենք շնորհավորել Սմբատ Լպուտյանին եւ ամբողջ հոգով հաջողություն ցանկանալ պայքարը շարունակող մեր մյուս գրոսմայստերներին:

Արթուր Պետրոսյանը՝ Հայաստանի լավագույն ֆուտբոլիստ

«Ֆուտբոլ+» շաբաթաթերթի ավանդական հարցման արդյունքով Հայաստանի 2000 թ. լավագույն ֆուտբոլիստ է ճանաչվել Գյումրիի «Շիրակի» եւ Հայաստանի ազգային հավաքականի կիսապաշտպան Արթուր Պետրոսյանը:

Հարցմանը մասնակցած 34 լրագրողներն ու մեկնաբանները ընդհանուր առմամբ 18 ֆուտբոլիստների անուն են նշել: Պահանջվում էր հարցաթերթիկներում անվանել 5 խաղացողների. առաջին տեղում նշված ֆուտբոլիստը ստացել է 5, երկրորդը՝ 4, երրորդը՝ 3, չորրորդը՝ 2, հինգերորդը՝ 1 միավոր:

Հարցաթերթիկներում Արթուր Պետրոսյանի անունը 27 անգամ նշվել է առաջինը, 3-ական՝ երկրորդը եւ երրորդը, մեկ անգամ՝ չորրորդը: Հայաստանի լավագույն ֆուտբոլիստը ընդհանուր առմամբ հավաքել է 158 միավոր՝ զգալիորեն առաջ անցնելով մյուս հավակնորդներից: Արթուր Պետրոսյանը 29 տարեկան է: Նա 1989 թ.-ից հանդես է գալիս «Շիրակի» կազմում: Շատ կարճ ժամանակ խաղացել է նաեւ իսրայելական «Մաքաբի» (Պ. Տ.) եւ ռուսաստանյան «Լոկոմոտիվ» (Ն. Ն.) թիմերում: Արդեն 8 տարի է, ինչ Արթուրը հանդես է գալիս նաեւ Հայաստանի հավաքականում: Հանրապետության գլխավոր թիմի կազմում նա խաղադաշտ է մտել 49 անգամ, խփել է 7 գոլ: Դրանցից հատկապես տպավորիչ էին աշխարհի առաջնության Հայաստան-Ուկրաինա ընտրական խաղում խփած 2 գոլերը: Ընդհանրապես այս տարի Պետրոսյանը արդյունավետ խաղ ցույց տվեց Հայաստանի առաջնության խաղերում՝ 15 անգամ գրավելով մրցակից թիմերի դարպասը: Շուտով գյումրեցի ֆուտբոլիստը կմեկնի Շվեյցարիա, որտեղ հանդես կգա «Յանգ բոյզ» թիմում (այստեղ է խաղում նաեւ Հարություն Վարդանյանը): Նշենք, որ Արթուր Պետրոսյանը երկրի լավագույն ֆուտբոլիստ է ճանաչվում երկրորդ անգամ:

Հայաստանի թիվ 2 ֆուտբոլիստ է ճանաչվել Արարատի «Արաքսի» եւ Հայաստանի երիտասարդական հավաքականի հարձակվող Արա Հակոբյանը: Հիշեցնենք, որ 20-ամյա ֆուտբոլիստը երկրի առաջնության ռմբարկուն է (խփել է 21 գոլ): Լավագույնների ցուցակում երրորդը Երեւանի «Արարատի» հարձակվող Տիգրան Եսայանն է (ռմբարկուների մրցավեճում նա 17 գոլով երկրորդն էր):

Ներկայացնենք 2000 թ. լավագույն ֆուտբոլիստների առաջին հնգյակը եւ միավորները:

Արթուր Պետրոսյան («Շիրակ»)	158
Արա Հակոբյան («Արաքս»)	94
Տիգրան Եսայան («Արարատ»)	68
Արման Քարամյան («Կիլիկիա»)	67
Արտավազդ Քարամյան («Կիլիկիա»)	52

Իսկ վերջում ներկայացնենք բոլոր տարիների լավագույն ֆուտբոլիստներին:

1992 թ.	Սարգիս Հովսեփյան (ՀՄԸՄ)
1993 թ.	Արմեն Շահգելդյան («Արարատ»)
1994 թ.	Արսեն Ավետիսյան (ՀՄԸՄ)
1995 թ.	Սարգիս Հովսեփյան («Փյունիկ»)
1996 թ.	Արթուր Պետրոսյան («Շիրակ»)
1997 թ.	Հարություն Վարդանյան («Շիրակ»)
1998 թ.	Արթուր Ոսկանյան («Ցեմենտ»)
1999 թ.	Հարություն Աբրահամյան («Արարատ»)
2000 թ.	Արթուր Պետրոսյան («Շիրակ»)

ՄՐՑԱՆԱԿԱՅԻՆ ԽԱՉԲԱՌ

ՃԻՇՏ ԼՈՒԾԵԼՈՎ ՄՐՑԱՆԱԿԱՅԻՆ ԽԱՉԲԱՌԸ ԵՎ ԱՌԱՋԻԿԱ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՌԱՋԻՆԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՎ «ԱԶԳ»-Ի ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ, ԿԱՐՈՂ ԵՔ ՍՏԱՆԱԼ ԱՐԺԵՔԱՎՈՐ ՄՐՑԱՆԱԿԸ:

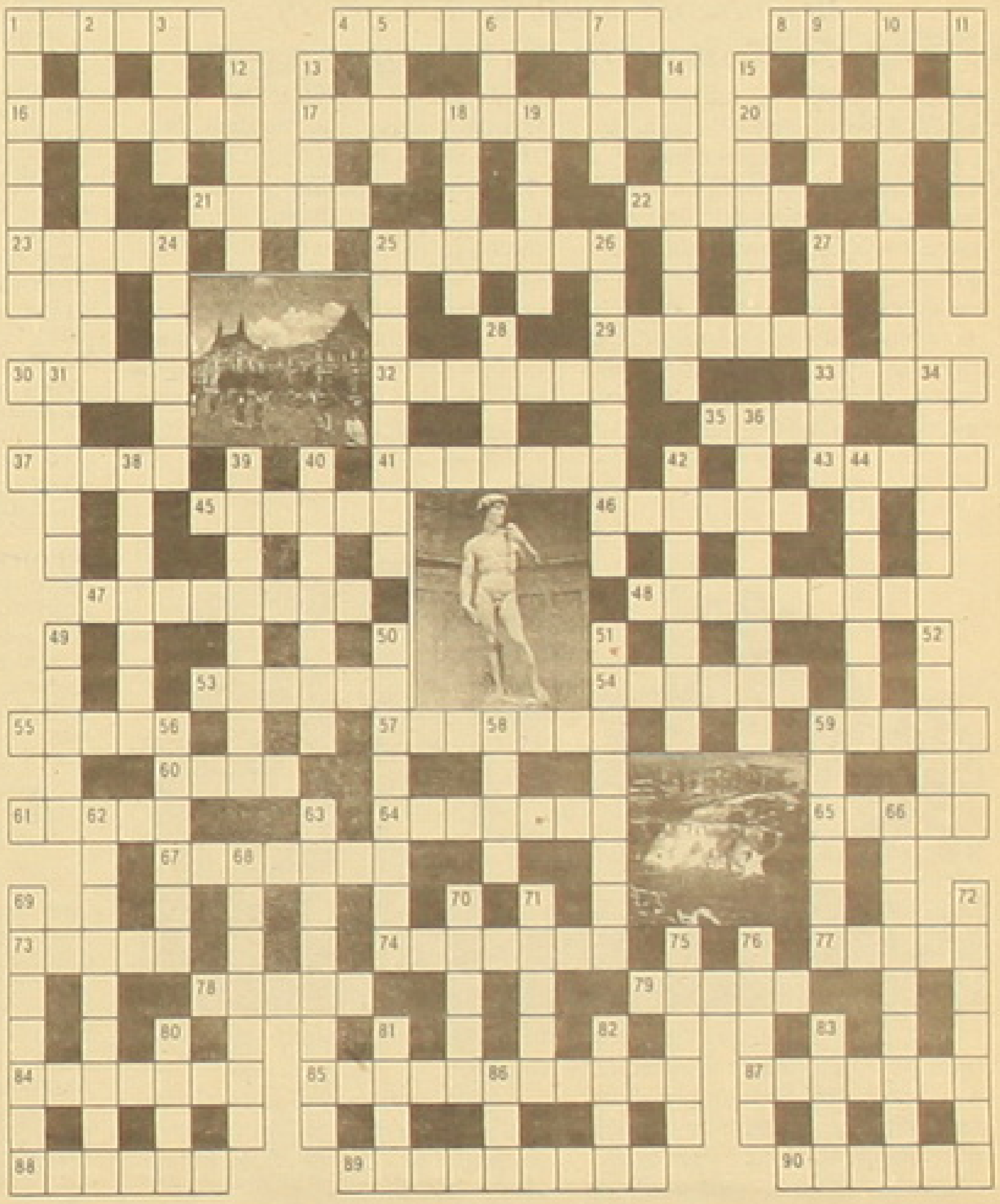

Ուղղահայաց

1. Ինքնավար մարզ Ռուսաստանի Դաշնությունում: 2. Քանդիրբազ, ...: 3. Ժամանակի միավոր: 5. Ջ. Բեյլի պատմական առաջին դրաման «... Ջոն»: 6. Ուրախության բացականչություն: 7. Այսօրվան նախորդած օրը: 9. Հնագույն երկարակոթ նիզակ: 10. Քաղաք, որտեղ ապրել եւ գործել է Հովսեփ Օրբելին: 11. Կղզի Մեծ Զոնդյան կղզեխմբում: 12. Կուրծք, ...: 13. Էլեկտրական հոսանքի ուժի միավորը: 14. Հնավայր Դիլիջանի հարավային արվարձանը: 15. Քաղաք, ուր ամեն տարի անցկացվում է հումորի օր: 18. Ադրբեջանական ազգային առաջին օպերան «... եւ Մեջնուն»: 19. Պետություն Հարավային Ասիայում: 24. Նախադասության անդամ: 25. Բնական իջվածք Հարավային Աֆրիկայի կենտրոնական մասում: 26. Հայ դերասան: 27. Եթերայուղատու միամյա բույս: 28. Մարզ Հայաստանում: 31. Նստանյարդի բորբոքում: 34. Ամերիկահայ օպերային երգչուհի: 36. Մասնագետ: 38. Հոմերոսի ստեղծագործությունը: 39. Սերենադին մոտիկ բազմամաս ստեղծագործություն: 40. Գրական կերպար հայ գրականության մեջ, որին ծանոթ ենք նրա թողած կտակից: 42. «Հիրոսիմա» կտավի հեղինակը: 44. Հայ երգիծական գրող, «Մորուքի սանտրը» նովելի հեղինակը: 49. Պետություն Աֆրիկայի հյուսիս-արեւելքում: 50. Հայաստանում գործող առեւտրագովազդային ասոցիացիա: 51. Վերացական հասկացությունների արտահայտումը կոնկրետ պատկերներով: 52. Ամուսնացող կին կամ տղամարդ: 56. Բնակավայր Շիրակի մարզում: 58. Իներտ գազ: 59. Մանր թեփուկներով ձուկ: 62. Հայոց եկեղեցու ինքնուրույն աթոռներից մեկի՝ Աղթամարի կաթողիկոսը: 63. Ֆոքսի կարգավիճակը: 66. Ցախկեռասազգիների ընտանիքի բույս: 68. Համեմունք: 69. Հին Եգիպտոսում կառավարողի տիտղոս: 70. ... լամա: 71. Անասնագոմ: 72. Քաղցկեղի տեսակ: 75. Սոճազգի խոշոր ծառ: 76. Գետ Էստոնիայում: 80. Լարային կսմիթավոր երաժշտական գործիք: 81. Գանայի մայրաքաղաքը: 82. Գյուղ Հայաստանում, Թումանյանից հարավ-արեւմուտք: 83. Տարրի փոքրագույն մասնիկը: 86. Հայոց թագավոր:

Հորիզոնական

1. Աշխարհի ամենագեղեցիկ ծաղիկը: 4. Խորտիկը հացի մեջ: 8. Ա. Դյումայի «Մարգո թագուհին» վեպի հերոսը: 16. Տվյալ բնագավառի առաջին ներկայացուցիչը: 17. Վերածննդի շրջանի իտալացի քանդակագործ: 20. Ռուսաստանի կազմում Խակասիայի կարգավիճակը (ռուսական տարբերակ): 21. Աշխարհի ամենաբարձր ջրվեժը: 22. Հոլիվուդյան վաղամեռիկ կինոդերասանուհի: 23. Հայ զորավար, Վրաց Թամար թագուհու արքունի մեծ վեզիրը: 25. Քաղաք Հնդկաստանում: 27. Բանաստեղծությունը բերանացի: 29. «Նշանվածները» ռեալիստական վեպի հեղինակը: 30. Իտալացիների սիրած ուտելիքը: 32. Ըստ հունական ավանդության այս դիցուհին օգնեց Թեզեւսին դուրս գալու լաբիրինթոսից: 33. Անվար ...: 35. Դրամ: 37. Պատմական երկիր Փոքր Ասիայի արեւմուտքում: 41. «Սոյուզ-9» տիեզերանավի օդաչու Լեոնովի անունը: 43. Վախկոտ, բայց բախտը բերող մարդու կերպար հայ գրականության մեջ: 45. Ֆրանսիացի բանաստեղծ (1821-1867): 46. Խաղաղ, հանգիստ վիճակ: 47. Համոզմունք, հայացքների ամբողջություն: 48. Հրազդան գետի անվանումներից: 53. Լուսնի կարգավիճակը: 54. Լրատվության աղբյուր: 55. Քաղաք Կիլիկիայում: 57. Ֆիրդուսու պոեմը: 59. Ձկների, երկկենցաղների զարգացման փուլ: 60. Հոգեւոր դպրոցի աշակերտ: 61. Սեւծովյան հանգստավայր: 64. Շրի Լանկայի մայրաքաղաքը: 65. Ծանրության չափի միավոր: 67. Ֆեոդալական Ճապոնիայում մանր ազնվականների ռազմաֆեոդալական խավի ներկայացուցիչ: 73. Հայաստան երկրի անվանումներից: 74. Ջրվեժի անուն, որը բառացի նշանակում է «որոտացող ջուր»: 77. Մարտի 8-ի հիմնադրի անունը: 78. Քաղաք, ուր ապրել է Անդրանիկը: 79. Սառնաշաքար: 84. Կանացի անուն: 85. Արեւադարձային պտուղ: 87. Բնակավայր Բելգիայում, ուր 1815-ի հունիսի 18-ի ճակատամարտում անգլիական եւ պրուսական զորքերը ջախջախեցին Նապոլեոնի բանակը: 88. Իր անձը որեւէ գործի նվիրող, զոհաբերող: 89. Հայ պատմավեպ: 90. Շրջանառության մեջ դրամի եւ արժեթղթերի թողարկում:

Կազմեց Է. ԱՎԵՏԻՍՅԱՆԸ

Նախորդ համարում տպագրված խաչբառի պատասխանները

Ուղղահայաց. 1. Արշալույս: 2. Ծուլիկ: 3. Մաղերա: 4. Ձնառակ: 5. Մասնե: 6. Սիլիկյան: 9. Իլարիոն: 13. Վիրգիլիոս: 14. Սհարոնյան: 16. Տասնյակ: 17. Կուսակալ: 22. Խորդենի: 23. Մանուկյան: 25. «Զահրումար»: 28. Խորշակ: 29. Նարգիս: 30. Լիգին: 32. Բասմա:

Հորիզոնական. 7. Արդության: 8. Անդրանիկ: 10. Նատիկ: 11. Մնդիկ: 12. Արարատյան: 15. Փյունիկ: 18. Աhեկան: 19. Հակոբուկ: 20. Արիզոնա: 21. Կամֆորա: 24. Սարոյան: 26. Նար-Դոս: 27. Ռադիան: 31. Մորգենթաու: 33. Ակցիզ: 34. Մասուր: 35. Բաշիկյան: 36. Փիրումյան:

ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ԱՄՆ նախագահական ընտրությունները՝ «ոչ ազատ» եւ «ոչ արդար»

ՀՀ ուրիշ երկրների ներքին գործերին միջամտող նախարարության հայտարարությունը

Մեր տագնապն ու անհանգստությունն ենք հայտնում ԱՄՆ նախագահական ընտրությունների ամփոփման շուրջ ստեղծված իրավիճակի կապակցությամբ: Շուրջ մեկ ամիս է անցել ընտրությունների օրվանից, իսկ երկրի նախագահի անունը դեռեւս չի հայտարարվել: Դա լուրջ հարված է հասցնում երկրում ժողովրդավարացման գործընթացին եւ վտանգում ամբողջ տարածաշրջանի կայունությանը:

Նույնպես չեն հաշվառվել:

Խառնաշփոթ է արձանագրվել օտար երկրներում գտնվող ԱՄՆ քաղաքացիների ձայների հաշվառման ժամանակ: Այստեղ նույնպես պարզ չէ, թե թեկնածուներից ում է տրվել նախապատվությունը:

Վերոնշյալ օրինախախտումները հիմք են տալիս ԱՄՆ նախագահական ընտրությունները հայտարարելու ոչ ազատ, ոչ արդար, որի հետեւանքով կասկածի է ենթարկվելու

Ոչ միայն վերոնշյալ փաստը, այլեւ ընտրությունների արդյունքների ամփոփման ժամանակ ի հայտ եկած մի շարք օրինախախտումները եւ կեղծիքներն են մտահոգիչ:

Ֆլորիդա կոչվող նահանգի մի շարք ընտրատարածքներում հայտնաբերվել են քվեաթերթիկներ հօգուտ թեկնածուներից մեկի, որոնք, սակայն, չեն հաշվառվել: Դրա համար տեղական ընտրական հանձնաժողովների անդամներից որեւէ մեկը պատասխանատվության չի ենթարկվել:

Չհաշվառված քվեաթերթիկները հաշվառման մեջ ընդգրկելու եւ այսպես կոչված ձեռքով վերահաշվելու տեղական դատական իշխանությունների որոշումն իր հերթին անտեսում է մարդու իրավունքները: Տվյալ դեպքում անհավասար վիճակում են հայտնվում մյուս ընտրողները, որոնց ձայները ձեռքով չեն հաշվարկել:

Զանգվածային օրինախախտումներ են արձանագրվել քանակի քվեարկության արդյունքներն ամփոփելիս: Ավանդաբար թեկնածուներից մյուսի օգտին քվեարկող զինվորականների քվեաթերթիկները

երկրի նոր նախագահի լեգիտիմությունը:

Նկատի ունենալով արձանագրված օրինախախտումները, առաջարկում ենք ԱՄՆ ներկայիս իշխանություններին՝

– հարգել ամերիկյան ժողովրդի ազատ եւ արդար ընտրության իրավունքը,

– հավատարիմ մնալ միջազգային իրավունքի նորմերին,

– դրսեւորել քաղաքական կամք եւ արիություն,

– հայտարարել նոր նախագահական ընտրություններ:

Հակառակ դեպքում, Հայաստանը, ելնելով միջազգային անվտանգության շահերից, ստիպված կլինի ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի քննարկմանը ներկայացնել ԱՄՆ-ի դեմ միջազգային տնտեսական պատժամիջոցներ սահմանելու հարցը, առաջարկելով մինչ այդ, հանուն ժողովրդավարական արժեքների, օդային կանխարգելիչ ռմբահարվածներ հասցնել ռազմական եւ տնտեսական օբյեկտներին:

ԱՐԱ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ,
ՀՀ ՌԱԵՆԳՄ նախարարության խոսնակ

Աշխարհի 50-րդ գեղեցկուհի հռչակվեց Միսս Հնդկաստանը

ԼՈՆԴՈՆ, 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Նոյեմբերի 30-ին Մեծ Բրիտանիայի մայրաքաղաք Լոնդոնում կայացավ հոբելյանական 50-րդ գեղեցկության համաշխարհային մրցույթը: Գլխավոր տիտղոսը՝ Միսս Աշխարհ, ստացավ Միսս Հնդկաստանը՝ 18-ամյա Պրիյանկա Չոպրան: Արարողության ուղիղ հեռարձակումը դիտում էին աշխարհի մոտ երկու միլիարդ հեռուստադիտողներ:

ՀԵՌՈՒՍՏԱԾՐԱԳՐԵՐ

2 դեկտեմբեր

9.00 Հայլուր
9.20 Կուլիսների ետեւում
9.45 Մեզամ, բացվիր
10.20 Ինտելեկտուալ ակումբ
10.50 Ծիծաղի տուն
11.30 Գ/ֆ «Փոքրիկ ածխահատը» (Ֆրանսիա-Իտալիա)
13.10 Փաստագրական կինոնկար «Հնդկաստան. Բուդդայի երկիրը»
17.00 Հայլուր
17.20 Մուլտֆիլմ «Ալի Բաբան եւ 40 ավազակները»
17.50 Հող եւ ջուր
18.10 Բարի ախորժակ
18.30 Ազդարար
19.00 Խորան լույս
19.10 Ներկապնակ
19.50 Երեք երգ
20.00 Բոհեմ
20.35 Տուն-տունիկ
21.00 Հայլուր
21.40 Ձինուժ
22.10 Հոգեւոր երգեր
22.20 «02»
(Արտակարգային հեռարձակմամբ
22.20 Երաժշտական կինոնկար «Սարերի երգերը»)
23.00 Ռուբիկոն+
23.40 Հայլուր
00.05 Գ/ֆ «Գիշերվա գույնը» (ԱՄՆ)

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ
09.00 «Բարի լույս, Ռուսաստան»
(9.30, 10.30 Լուրեր)
11.00 «Ընտանեկան» լոտո
12.30 Սերիալ «Կլեոպատրա»
13.15 «Ակցենտ»
14.05 Գ/ֆ «Տանը մենակ-3»
17.00 Մուլտֆիլմ
17.10 Մանկական ժամ. «Քեռի Կուղբի պատմությունները», «Գյուղի կատվի հեքիաթները»
18.00 Կինոնկար երեխաների համար «Ոսկյա վարսեր»
19.30 Բեմական խայծերուկ
20.00 Լուրեր
20.30 Հեռուստակրպակ
20.40 Կարճամետրաժ ֆիլմ
21.10 Համերգ «Բի ջիզ»
21.30 «Պահմտոցի»
22.00 «Ընտանեկան» ակնթարթ
22.45 Համերգ. Ջո Քոկեր
23.00 Շաբաթվա սերիալ «Նիկոլո Պագանինի» (4-րդ մաս)
00.15 Գիշերային ծրագիր «Սեկտոր PRO»
01.15 Գ/ֆ «Վերջին տանգոն Փարիզում»

09.30 Սուրհանդակ (կրկնություն)
10.00 Ատարեզ
11.05 Շեյփինգ Սինդի Քրոուֆորդի հետ
11.30, 17.45 Մուլտֆիլմ
12.00 Տոմար
13.30 Գ/ֆ «Արալիները»
15.00 Աստղ-2000 VII (կրկնություն)
17.45 Մուլտֆիլմ
18.30 Հմայիլ
19.05 Չղջիկ
19.30, 21.30, 00.00 Սուրհանդակ
20.10 Գիտաստղ
20.30 Տարբերանշան
21.00 ARTISTOTEL
00.35 Ակնթարթ
00.40 Գ/ֆ «Հատուն կյանք»
(Ավարտին Սուրհանդակ)

9.00, 11.00, 16.00, 19.00 Նորություններ
9.15 100 տոկոս
9.40 Սերիալ «Ալֆ»
10.10 Կենդանիների աշխարհում
16.10 Սերիալ «Բաֆֆի»
17.00 ԿՕՍՊՊ
17.30 «101 դալմաթին»
18.00 Կենդանի բնություն
19.15 Կանացի պատմություններ
19.50 «Երալաշ»
20.05 Լեյտենանտ Կոլոմբոն «Մեծ զորաշարժեր» դետեկտիվում
22.00 Ժամանակ
22.40 Ինչ, որտեղ, երբ...
23.35 Գ/ֆ «Ինչպիսին էինք մենք»
02.10 Տարվա երգը

8.30 Երկխոսություններ ձկնորսության մասին
9.00 Պոլինա Կուտեպովան, Ալեքսանդր Աբդուլովը «Նաստյա» ֆիլմում
10.30 «Հեռուստացմփորիկները»
11.00 Բարի լույս, երկիր
11.45 Հեռուստախաղ «Հարյուրը մեկին»
12.35 Ինքդ քեզ ռեժիսոր
13.05 Սերիալ «Ընկերները-2»
13.35 Ոսկե բանալի
13.55 Սերիալ «Կոմիսար Ռեքսը»
15.00, 21.00 Լուրեր
15.20 Սերգեյ Զուեւը, Իրինա Մուռավյովան «Երբ ուշանում են զագսից» ֆիլմում
17.00 Միջազգային համայնապատկեր
18.00 Սամուլի ակումբ
19.00 Իմ ընտանիքը
20.00 Վիճակախաղ «TV Բինգո շոու»
21.30 «Քաղաքիկ»
22.10 Նիկոլայ Կարաչենցովը «Քրեական քաոսյակ» դետեկտիվում
00.10 Էրոտիկ թրիլեր «Ոտքերի արանքում» (Իսպանիա)

3 դեկտեմբեր

10.05 Առավոտ լուսո
10.15 Բարեւ
11.45 Շախմատ-64
12.00 Ձինուժ
12.35 Մուլտսերիալ «Քվազիմոդո» (8-րդ, 9-րդ սերիաներ)
13.30 Դո, ռե, մի
14.30 Մարդը եւ բնությունը
15.00 Փաստագրական շարք «Մնաս բարով, XX դար. 1964 թ.»
16.00 Հեստահայաց ցուցադրում. Ժիրայր Անանյան «Վաղը, ժամը 5 անց կեսին»
16.30 Գեղանկարիչ Կարլոս Աբովյան
17.00 Արծաթե բանալի
17.30 Հայորդաց տներ
17.40 Գանձերի կղզի
18.10 Բարի ախորժակ
18.30 Պրեմիերա
18.50 Քո հասակակիցը
19.10 Ծիծաղի տուն
20.00 Խորհրդարանական ժամ
20.30 Անմեղության կանխավարկած
21.00 Օրակարգ
21.50 Կարտ
22.30 8 1/2. գ/ֆ «Պոռնոգրաֆիկ կապ» (Ֆրանսիա)

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ
09.00 Սերիալ «Կլեոպատրա»
09.45 «Պահմտոցի»
10.00 NON-STOP
10.30 Աշխարհն առանց փախստականների
11.00 Հնդկական կինոյի ժամ
17.00 Լիամետրաժ մ/ֆ «Կարապ արքայադուստրը»
18.25 Միրեյլ Մաթիեն
18.40 «Այստեղ, այնտեղ եւ այլուր»
19.10 Civilis
19.30 Համերգ. Քինգ Քրիմզըն
20.00 «Միասին+» (Միր)
20.30 «Հում օր»
21.10 «Ներշնչանք». Էդվարդ Կակոսյան
21.40 Գործարար Հայաստան
22.15 Կամուրջ
22.45 Գ/ֆ «Ընթրիք ցանցառի հետ»
00.15 Գիշերային ծրագիր «Սեկտոր PRO»

10.30 Սուրհանդակ
11.05 Շեյփինգ Սինդի Քրոուֆորդի հետ
11.30 Մուլտֆիլմ
12.00 Տոմար
13.30 Գ/ֆ «Բացեհ հետքը»
15.15 Աստղ-2000 IX
16.30 Մեյ-դեյ
16.50 Աստղ-2000 X
18.00 Ոստիկան
18.10 Գ/ֆ «Իտալացիների անհավանական արկածները Ռուսաստանում»
20.00 Համերգ
20.30 Անուշադրության կենտրոն
22.00 Կարճամետրաժ ֆիլմ «Ոսկե ցլիկը»
23.00 Յոթ քար
23.30 Գ/ֆ «Թեհրան-43»

8.45 Հոգեւոր հովվի խոսքը. միտրոպոլիտ Կիրիլ
9.00, 11.00, 16.00, 19.00 Նորություններ
9.10 Ծառայում եմ Ռուսաստանին
9.40 «101 դալմաթին»
10.05 Վաղորդյան աստղ
11.10 «Անլուրջ նոտեր»
11.30 Քանի դեռ բոլորը տանն են
12.10 Գ/ֆ «Ազատել Վիլլիին. Փրկություն»
13.50 Առավոտյան փոստարկղ
14.25 Ճանապարհորդների ակումբ
15.05 «Է՜խ, Սեմյոնովնա»
15.45 Մի գլուխգործոցի պատմություն
16.10 Սերիալ «Բաֆֆի»
17.00 Խելոքներն ու խելացիները
17.30 «Ամեն ինչ Միկի Մաուսի մասին»
18.00 Գ. Խազանովը ՕՐՏ-ում
19.15 Կայսրության բեկորները
19.40 Գ/ֆ «Իվան Վասիլեւիչը փոխում է մասնագիտությունը»
21.35 Գ/ֆ «Վեց օր, վեց գիշեր» (դերերում Հ. Ֆորդ, Է. Հեյ, ԱՄՆ, 1998 թ.)
24.45 Ֆուտբոլի ժամանակ
01.25 Գ/ֆ «ԿՈԲԲ. ճանապարհ դեպի տուն»

8.30 «Վիկտորիա» զինվորական երգի փառատոն
10.05 РТР-ի փոստը
10.35 Բարի լույս, երկիր
11.15 «Անշլագ» եւ ընկ.
12.15 «Քաղաքիկ»
12.45 Ռուսական լոտո
13.25 Դաշնություն
14.05 Խորհրդարանական ժամ
15.00 Լուրեր
15.20 Երկխոսություններ կենդանիների մասին
16.25 Երկու դաշնամուր
18.25 Ինքդ քեզ ռեժիսոր
19.00 Հայելի
20.20 Ալեքսանդր Դոմոգարովը «Տուրեցկու մարշը» սերիալում
22.10 Գ/ֆ «Անսանձի սանձահարումը»
00.15 Գ/ֆ «Մայրամուտից մինչեւ լուսաբաց III»

4 դեկտեմբեր

17.00 Հայլուր
17.20 Մուլտսերիալ «Քվազիմոդո» (9-րդ սերիա)
18.00 Հովհաննես Շիրազ
18.30 Ինտելեկտուալ ակումբ
19.00 Փաստագրական շարք «Մնաս բարով, XX դար. 1965 թ.»
20.00 Ձեռագիր
20.35 Տուն-տունիկ
21.00 Հայլուր
21.40 1 լուր
21.50 XX դարի 100 հայերը. Ակսել Բակունց
21.55 Հեռուստակրպակ
22.05 Հեռուստասերիալ «Մեղքերի թողություն»
23.00 Հին շերեփ
23.25 Մանրամասներ
23.40 Հայլուր
00.00 Հայլուր (ռուսերեն)
00.05 Հայլուր (անգլերեն)
00.15 Կեսգիշերային ճեպընթաց
01.00 Գ/ֆ «Խելահեղության եզրին» (ԱՄՆ)

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ
08.00 Բարի լույս, Հայաստան
(8.30, 9.30 Լուրեր)
10.00, 18.05 Սերիալ «Մորենա Կլարա»
17.00 Մուլտֆիլմ
17.20 Մանկական ժամ. «Քեռի Կուղբի պատմությունները», «Գյուղի կատվի հեքիաթները»
19.00 «Բլում-Բլում» պատմություններ
19.15 Կեռմաններ
20.00, 24.00 Լուրեր
20.35 Բարի երեկո, Երեւան
21.35 «1-02»
21.45 Համերգ
22.15 Ընթացք
22.30 Գ/ֆ «Փոթորիկ»

09.30 Յոթ քար (կրկնություն)
10.00 Անուշադրության կենտրոն (կրկնություն)
19.05 Չղջիկ
19.30, 21.30, 00.00 Սուրհանդակ
20.00 Մուլտֆիլմ
20.10 Ի դեպ
20.30 Հեռանկար
22.05 Աստղ-20000 XI
23.15 Գ/ֆ «Հյուսիս եւ հարավ» (IV մաս) (շարունակություն)
00.35 Ակնթարթ
00.40 Գ/ֆ «Թվացյալ իրականություն» (թրիլեր)
(Ավարտին Սուրհանդակ)

7.00 Բարի առավոտ
10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 01.30 Նորություններ
10.20, 17.55 Սերիալ «Բաբելոնյան աշտարակ»
16.20 Մուլտսերիալ «Բոլոր շները ընկնում են դրախտ»
16.45 Աստղային ժամ
17.15 ...Մինչեւ 16 եւ բարձր
19.25 Կանաչ հետախուզությունում
20.00 Սպասիր ինձ
20.45 Սերիալ «Արագացված օգնություն-2»
21.20 Սերիալ «Սեւ սենյակ»
21.45 Բարի գիշեր, երեխաներ
22.00 Ժամանակ
23.00 «Գաղտնի նյութեր»
00.45 Հայացք
01.45 Սերիալ «Մարդը Ռյմիտեղից»

7.00, 8.00, 9.00, 10.00, 12.00, 15.00, 18.00, 21.00, 00.00 Լուրեր
7.15 Բարի լույս, Ռուսաստան
7.20 8.15 Ընտանեկան նորություններ
7.50, 9.50 Քաղաքային նորություններ
8.30 Հարցերի բյուրո, պատասխանների բյուրո
8.50, 10.15 Սեւով սպիտակի վրա
9.30 Մոսկվա-Մինսկ
10.20 Հերթապահ բաժանմունք
10.35 «Հեռուստացմփորիկները»
11.00 Սերիալ «Մանուելա»
12.30 Սերիալ «Սանտա Բարբարա»
13.30 Թոք-շոու «Ինչ է ուզում կինը»
14.00 Նոր «Հին բնակարան»
15.30 Սերիալ «Սեւ մարգարիտ»
16.25 Սերիալ «Հարուստներն ու նշանավորները»
17.25 Սերիալ «Ընկերները-1»
18.30 Սերիալ «Ամազոնուհին» (ԱՄՆ)
20.00 Սերիալ «Սիրո պատմություն»
21.30 Մանրամասներ
21.50 Զենքլմեն-շոու
22.25 «Անշլագ» եւ ընկ.
23.30 Արխիվային գաղտնիքներ
00.30 Լուրերից հետո
00.40 Սերիալ «Մարդասպանի պրոֆիլը»
01.35 «Դարից էլ ավել...»
02.15 Հերթապահ բաժանմունք

@rminco Global Telecommunications
Ինտերնետ ծառայություններ «ԻՆՏԵՐՆԵՏ» սրճարանում: խանքյան 50: Հեռ. 575823:

«Տիգրան Մեծ» հրատարակչության տպարան, Երեւան-23, Արշակունյաց 2 Գրանցման թիվ 65. Դասիչ 69150. Պատվեր 1350 Տպաքանակը՝ 8000 Ստորագրված է տպագրության՝ 1. 12. 2000 Գինը՝ 100 դրամ